

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje
Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Tereza Hejnová

**ANALÝZA ZMĚN POSTAVENÍ FINANČNÍCH CENTER
V HIERARCHII FINANČNÍCH CENTER EVROPY MEZI LETY
2005-2012**

**ANALYSIS OF FINANCIAL CENTRES' POSITION CHANGES IN THE
HIERARCHY OF THE EUROPEAN FINANCIAL CENTRES BETWEEN
2005-2012**

Diplomová práce

Praha 2016

Vedoucí diplomové práce: doc. RNDr. Jiří Blažek, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně a řádně citovala použitou literaturu a zdroje. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání stejného či jiného akademického titulu.

V Praze, 27. 6. 2016

.....

Děkuji doc. RNDr. Jiřímu Blažkovi, Ph.D. za rady a cenné podněty, které mi při konzultacích vždy ochotně poskytl. Velký dík mu též patří za zprostředkování unikátního datového souboru, bez kterého by tento text nemohl vzniknout.

Abstrakt

Předmětem této diplomové práce je výzkum hierarchie finančních center Evropy a změny v této hierarchii, které nastaly v důsledku finanční krize. Na základě celkových aktiv bank bylo možné v Evropě identifikovat první, druhou a třetí řádovostní úroveň. Hranice mezi třetím a čtvrtým řádem již nebyly jasně definovatelné. U největších dvou finančních center v průběhu finanční krize významně vzrostl objem celkových aktiv jejich bank. V ziscích bank jednotlivých center byl největší propad zaznamenán u finančních center druhého řádu. Provedené analýzy také indikují, že výsledky hospodaření bank se do změny zaměstnanosti ve finančním sektoru promítnou s určitým časovým odstupem, i když změny v zaměstnanosti ve finančním sektoru ve finančních centrech nejsou tak významné jako změny v ziscích jejich bank. Nebyla zjištěna statisticky významná souvislost mezi změnou zisků bank ve finančních centrech a změnou HDP daného regionu.

Dle předpokladů výsledky analýz prokázaly, že finanční krize znamenala další posílení koncentrace v rámci bankovního sektoru. Paříž a Londýn upevnily svou dominantní pozici, regionální finanční centra (tj. finanční centra 3. a 4. řádu) svou pozici stabilizovala a nejvíce byla co do objemu celkových aktiv a zisků bank důsledky finanční krize postižena finanční centra druhého řádu.

Klíčová slova: Evropa, finanční centra, bankovní sektor, hierarchie, finanční krize, geografická organizace

Abstract

This master thesis investigates recent dynamics of the European financial centres' hierarchy. In particular, the changes in this hierarchy during the financial crisis have been scrutinized. The first, the second and the third-tier European financial centres have been identified on the basis of total assets of banks localised in a given financial centre. The major impact of the global financial crisis has been a further accumulation within the banking sector (measured in terms of total assets), as the two biggest European financial centres increased their position significantly during the financial crisis. The analysis of pre-tax profits indicator showed that the second-tier financial centres have been hit hardest during the crisis. The results of analysis of evolution of employment in the financial sector provided the evidence that the change in the levels of employment follows the changes in banks' profits with a certain delay. However, despite the severity of the 2007-2010 financial crisis the changes of employment were relatively modest compared to changes in banks' profits. Our analyses also showed that there is no statistically significant relationship between the change of the banks' profits and the change of GDP of a region, in which the respective financial centre is localised.

Following our expectations, the impacts of the global crisis upon the regional financial centres (i.e. upon the third-tier and fourth-tier financial centres) have been marginal as these centres were generally not involved in trading with "toxic" assets and, instead, continued their provision of standard services to their clients. Consequently, during the financial crisis, the second-tier financial centres have been the biggest losers in terms of both total assets and pre-tax profits.

Key words: Europe, financial centres, banking sector, hierarchy, financial crisis, geographical organisation

Obsah

Abstrakt.....	4
Seznam obrázků, grafů, tabulek a příloh:	7
Seznam zkratk.....	8
1. Úvod.....	9
2. Teoretický kontext pro studium změn v globální finanční hierarchii.....	10
2.1. Hierarchie světových měst	10
2.2. Finanční centra	16
2.2.1. Hierarchie finančních center	17
2.2.2. Dynamika finančních center	20
2.2.2.1. Vývoj finančních center druhého řádu.....	23
2.3. Finanční krize.....	25
2.3.1. Způsoby zapojení zemí do finančního systému a důsledky krize	27
2.3.2. Vliv privatizace bank na dopady finanční krize a výkonnost bankovního systému	30
2.3.3. Role měkkých faktorů na finančním trhu	31
2.4 Výzkumné otázky.....	33
3. Metodika.....	35
3.1. Zdroje dat.....	35
3.2. Metody zpracování dat.....	37
4. Získané výsledky a jejich diskuze	38
4.1. Míra geografické koncentrace bankovního systému.....	38
4.2. Velikost finančních center a zisky jejich bank.....	40
4.3.1. Zaměstnanost ve finančním sektoru ve vztahu k ziskům bank finančních center .	54
4.3.2. Zisky bank ve finančních centech ve vztahu k hrubému domácímu produktu	56
6. Závěr	58
6. Zdroje:.....	61
Přílohy	66

Seznam obrázků, grafů, tabulek a příloh:

Obr. 1: Hierarchie světových měst podle Friedmanna	11
Obr. 2: Nejpropojenější světová centra.....	15
Obr. 3: Globální centra bankovních služeb	18
Obr. 4: Nejpropojenější mezinárodní finanční centra	18
Obr. 5: Vývoj zahraničního vlastnictví bankovních aktiv ve vybraných zemích střední a východní Evropy.....	21
Obr. 6: Vazby mezi bankami západní Evropy a jejich dceřinými pobočkami ve střední a východní Evropě.....	22
Obr. 7: Vývoj zaměstnanosti ve finančnictví a spojených odvětvích v Londýně, Amsterdamu a Frankfurtu.....	24
Obr. 8: Vážená přítomnost zahraničních bank v Německu a podíl Frankfurtu.....	25
Obr. 9: Pohledávky zahraničních bank ve vybraných zemích SVE a SNS v roce 2007.....	29
Obr. 10: Největší mezinárodní banky ve střední a východní Evropě v roce 2008.....	29
Graf 1: Počet analyzovaných bank v jednotlivých státech.....	38
Graf 2: Počet regionů NUTS2 se sídlem alespoň jedné banky	39
Graf 3: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy v letech 2005-2007...42	
Graf 4: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy v letech 2008-2009...43	
Graf 5: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy v letech 2010-2012...44	
Graf 6: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy ve třech sledovaných obdobích	45
Graf 7: Zisky bank ve 40 největších finančních centrech Evropy	49
Graf 8: Zisky bank ve 40 největších finančních centrech Evropy v mld. USD	50
Graf 9: Změna zaměstnanosti ve finančních centrech ve druhém a třetím období [%].....	55
Graf 10: Relativní změna hrubého domácího produktu ve třiceti největších finančních centrech Evropy ve sledovaných obdobích [v %].....	57
Tab. 1: Definice ukazatelů zahrnutých do analýzy	37
Tab. 2: Vývoj zisků před zdaněním v bankách finančních center tranzitivních ekonomik	52
Tab. 3: Banky finančních center s rostoucími zisky ve všech sledovaných obdobích	53
Příloha 1: 50 největších evropských bank podle objemu aktiv v roce 2012.....	66
Příloha 2: Vývoj objemu aktiv bank v evropských finančních centrech.....	67
Příloha 3: Zisky bank evropských finančních center	70

Seznam zkratk

ČNB Česká národní banka

EU Evropská unie

GFCI Global financial centres index

HDP Hrubý domácí produkt

NUTS Nomenklatura územních statistických jednotek (Nomenclature des Unites Territoriales Statistique)

PZI přímé zahraniční investice

SVE střední a východní Evropa

SNS Společenství nezávislých států

1. Úvod

Předkládaná diplomová práce se věnuje tématu finanční geografie, která je zatím mezi výzkumníky opomíjenou disciplínou. Přitom má finanční sektor významný vliv na ekonomickou výkonnost států a regionů a jejich následný regionální rozvoj.

Finanční sektor lze zařadit mezi služby progresivního terciéru, které mají tendenci se v prostoru výrazně shlukovat (Friedmann 1986, Hampl 2012) a vytvářet v rámci jednotlivých sídel hierarchie (Taylor 1997). I v rámci bankovního sektoru je možné identifikovat různé řádovostní úrovně jednotlivých finančních center (viz Taylor 2004, Taylor a kol. 2002, Beaverstock a kol. 1999, Poon 2003). V důsledku nedávné finanční krize, která měla svůj počátek v New Yorku a rychle se přelila do Evropy (Wójcik 2013), došlo v tomto sektoru k otřesům, které znamenaly změny i v hierarchii finančních center.

Cílem této diplomové práce je identifikovat hierarchii evropských finančních center a změny, které v této hierarchii působením globální finanční krize nastaly. Za klíčového nositele hierarchie považujeme banky, a proto je hierarchie finančních center zkoumána pomocí bankovních ukazatelů. Prostřednictvím objemu celkových aktiv a zisků bank před zdaněním je stanovena hierarchie evropských finančních center a zkoumána jejich dynamika v průběhu finanční krize. Změny v této hierarchii jsou poté analyzovány i v souvislosti se zaměstnaností ve finančním sektoru a změnou HDP v regionech, ve kterých jsou finanční centra lokalizována.

Práce je rozdělena do pěti hlavních částí. Po úvodu následuje teoretické ukotvení zkoumaného tématu. Přiblíženy jsou zejména přístupy ke studiu hierarchie (světových) měst jako celku, zvláštní důraz je pak kladen na hierarchii finančních center. Druhá část teoretického kontextu se věnuje finanční krizi, jejímu vzniku a dopadům, které jsou vztaženy ke způsobu zapojení zemí do finančního systému. Na konci druhé části jsou formulovány výzkumné otázky a na základě diskutované literatury nastíněn očekávaný vývoj. Následuje třetí část, ve které jsou představeny datové zdroje použité pro analýzu a popis jejich zpracování.

Ve čtvrté části diplomové práce je věnována pozornost výsledkům provedených analýz, kterými byla stanovena řádovostní hierarchie finančních center Evropy a zkoumány rozdílné dopady finanční krize na finanční centra jednotlivých řádů v Evropě. Poslední kapitolou je závěr, kde jsou shrnuta hlavní zjištění této práce a jsou zde zodpovězeny výzkumné otázky stanovené na konci druhé kapitoly.

2. Teoretický kontext pro studium změn v globální finanční hierarchii

Teoretická část této práce je rozdělena na dva hlavní celky. V prvním je pozornost věnována výzkumu světových měst. V centru stojí koncept světových měst Petera Taylora, který představuje základní přístup pro zkoumání hierarchie mezi světovými centry. Dále je věnována pozornost myšlenkám a výzkumům Johna Friedmanna, Base Karremana, Dariusze Wójcika, Jessie Poon, Roberta Musila a Hanse Martina Zademacha. Pomocí prací těchto autorů jsou přiblíženy dosavadní výzkumy hierarchie světových center a hierarchie finančních center.

Druhá část je tvořena souhrnem poznatků o finanční krizi, zejména pak jejím vzniku, průběhu a dopadům. V té souvislosti je analyzován způsob zapojení finančních center, resp. celých států do finančního systému. V krátkosti je přiblížena efektivita bankovního systému, v souvislosti s jeho vlastnickou strukturou, a role měkkých faktorů ve fungování finančních center.

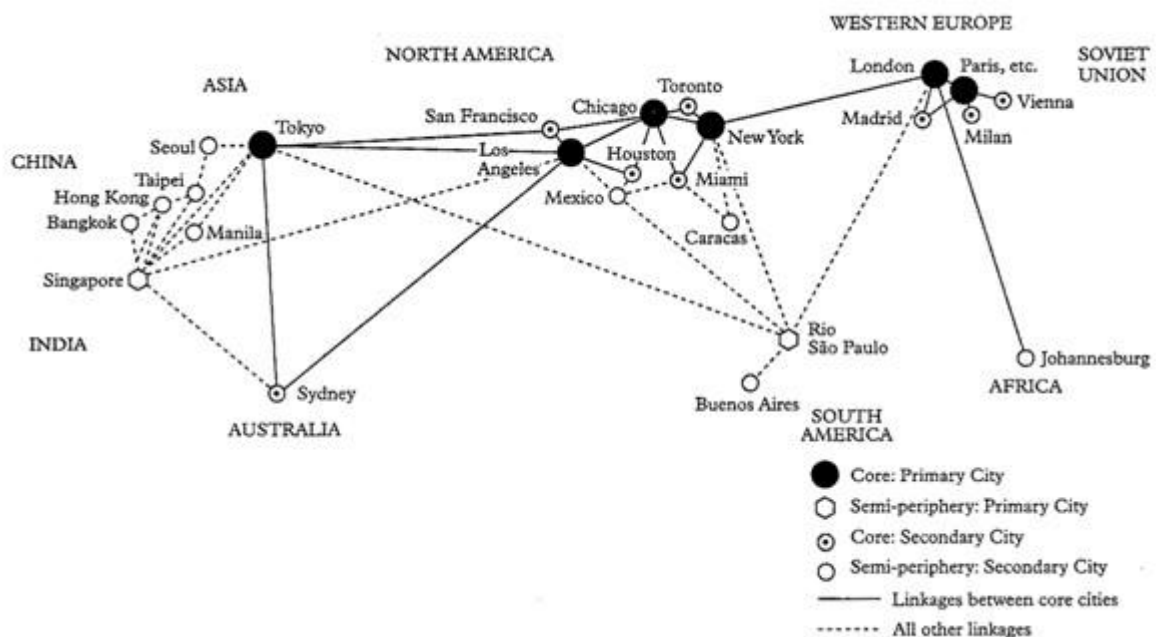
2.1. Hierarchie světových měst

Stále se zvyšující dělba práce mezi světovými městy postupně vedla ke vzniku globální hierarchie měst, která se projevuje mj. i diferenciací ve funkcích, které jsou v daných městech vykonávány. „Hierarchicky uspořádaná diferenciací částí geosociálních systémů na jedné straně a komplexní propojenost těchto částí na straně druhé jsou obecné, resp. nejobecnější znaky těchto systémů“ (Hampl 2002, s. 4). Řádovostně vyšší funkce jsou lokalizovány do významnějších městských center, jejichž počet lze popsat nerovnoměrnou diferenciací s pravostrannou šikmostí (Hampl 2012), což je znak typický pro uspořádání geografických jevů v realitě, tj. v realitě existuje málo jednotek na nejvyšší řádovostní úrovni a mnoho jednotek na řádovostně nižší úrovni. S postupující globalizací mají některé funkce umístěné v řádovostně vyšších centrech světový dosah, a tato města jsou pak nazývána světovými centry.

Popsaný fenomén se stal předmětem zájmu sociálních geografů již v 80. letech minulého století. Průkopnickou prací na tomto poli je práce Johna Friedmanna (1986). Friedmannovým ústředním prvkem je právě prostorová diferenciací mezinárodní dělby práce. Aby město mohlo být zařazeno mezi světová, muselo splňovat určitá funkční kritéria, např. muselo být sídlem nadnárodních korporací, být finančním centrem, dopravním uzlem, kritériem byla i jeho velikost a míra růstu služeb v obchodním sektoru (Friedmann 1986). Je

zjevné, že jeho pojetí je spíše statické, jako výchozí slouží data atributového charakteru, navíc se z dnešního pohledu jako zásadní nedostatek jeví jeho bipolární uvažování světa, resp. nebyla analyzována města, jež se nacházela v sovětské sféře vlivu pro jejich nezapojení do světové ekonomiky přirozeným způsobem (Friedmann 1986). Zejména razantní proměna geopolitického uspořádání je důvodem, proč je tento přístup k zachycení vývoje světových měst dnes již nevyhovující. Jako světové město identifikoval Londýn, New York, Tokio, Paříž, Los Angeles a Chicago (obr. 1). Friedmann (1986) také definoval pro světová města sedm postulátů, kterým bude věnována pozornost níže.

Obr. 1: Hierarchie světových měst podle Friedmanna

Zdroj: Friedmann (1986)

Pokud světová města nejsou vnímána jako statické entity, ale jako dynamické, stále se měnící jednotky, je vhodné přiblížit pojetí světových měst Petera Taylora a kol. (2002), který se při jejich výzkumu zaměřuje na vztahy mezi firmami v progresivním terciéru, které jsou elementárními tvůrci sítě měst. Také Saskie Sassen (1991, cit. v Jones 2012) považuje firmy v progresivních službách za hlavní aktéry formující světové město. V jiném Taylorově výzkumu jsou tvůrci hierarchie, např. zastupitelské úřady států, zastoupení Organizace spojených národů a nevládní neziskové organizace (Taylor 2005). Tito aktéři vytvářejí specifický typ neobchodních vazeb, které se promítají do konečné podoby sítě světových měst. V tomto případě však nejde o tolik progresivní vztahy, ale spíše o vazby odrážející diplomatické a kulturní vztahy, takže např. v případě Spojených Států se Washington v takto stanovené hierarchii umísťuje před New Yorkem. V jednom ze svých prvních článků Taylor

zkoumal hierarchii světových center i na základě analýzy obsahů textů obchodních sekcí šesti velkých amerických deníků (Taylor 1997). Naproti tomu Musil (2009) nepovažuje za stěžejní přítomnost progresivního terciéru, ale objem přímých zahraničních investic (PZI), neboť mají dlouhodobý a strategický charakter a vypovídají o tom, která města jsou jejich prostřednictvím řídicí a která naopak řízená. Tvůrcem hierarchie ale může stejně dobře být i stát či nadnárodní korporace (Dicken 2011). I Krugman (1994) tvrdí, že ekonomická soutěž neprobíhá mezi státy, ale mezi firmami. Zatímco firmy přestanou existovat v případě bankrotu, nebo jejich převzetí jiným subjektem, státy v tomto případě existují dál, ale ztrácejí konkurenceschopnost (Krugmann 1994). Přístupů ke stanovení hierarchie je velké množství, jejich relevance je ale odlišná.

Identifikace hierarchické organizace je poměrně snadná, je-li spojena s možností kvantifikace jevů v určitém místě (Hampl 2002). Výsledkem takovýchto analýz jsou pravidelnosti, které v prostoru můžeme kvantifikovat. Jedná se ale vždy o výsledný stav geografické organizace, a podstatnější je proto nalezení mechanismů, které jsou jeho příčinou (Hampl 2002). Ve sféře výzkumu světových měst představuje nejucelenější zachycení tohoto fenoménu koncept sítě světových měst (Taylor 2004, Taylor a kol. 2002, Taylor 2001, Beaverstock a kol. 1999). Jednotku analýzy, která překonává pojetí sídla jako statického centra k útvaru, který je prostorem pro vytváření vztahů, představují, jak bylo uvedeno výše, firmy v progresivním terciéru. Analyzována jsou čtyři hlavní odvětví – účetnictví, finančnictví, reklama a právní služby. Zejména je nutné ocenit precizní metodický postup, který byl při vymezení sítě světových měst použit (viz Beaverstock a kol. 1999).

Tým zkoumající světová města považuje výše zmíněná čtyři odvětví za klíčová pro popis hierarchie světových měst (Beaverstock a kol. 1999). Aby poptávka po tomto typu služby vůbec nastala, musí sídlo vykazovat určitou kritickou velikost a vyspělost. Tyto firmy ve znalostně náročných odvětvích jsou tvůrci hierarchie a základním elementem vytvářejícím síť světových měst. Dalším elementem jsou pak nody, ke kterým se tyto vazby sbíhají. Ty představují města, která slouží jako základna a jsou počátkem a koncem pro jednotlivé spoje (Beaverstock a kol. 1999). V síti jsou významným hráčem, ale samy ji netvoří. Světová síť měst vzniká zespoda, nikoliv shora, a neustále prochází proměnou. Formování sítě je spíše výsledkem různých rozhodnutí těchto firem než důsledkem cíleně vytvářené politiky měst (Taylor 2001). O umístění pobočky v daném městě nerozhoduje jeho samospráva, i když platí, že vytváření podpůrných platforem a následná péče o firmy, pokud již do města přijdou, jsou neopomenutelnými činiteli ve vytváření prostředí, které je právě těmto firmám blízké a v konkrétním místě usnadňuje jejich působnost. Třetí úroveň je samostatná síť, která podle Taylora (2004) představuje celkovou světovou ekonomiku.

Z metodického hlediska do analýzy světových měst vstupovalo nejdříve 316 měst, která by mohla být považována za světová (Taylor a kol. 2002, Taylor 2004). Byla

opomenuta města mající zejména kulturní význam. Dle publikovaných žebříčků pak byly vybrány firmy ve zmíněných čtyřech odvětvích, jež měly pobočky alespoň v 15 různých městech a alespoň jedno přitom muselo ležet v severní Americe, západní Evropě a tichomořské oblasti, aby byly vyloučeny firmy, které i přes svou velikost operují jen v rámci jednoho kontinentu, a nejsou proto tvůrci světové hierarchie. Ze sta vybraných firem jich tak 18 působilo v účetnictví, 15 v reklamě, 23 ve finančnictví, 11 v pojišťovnictví, 17 v poradenství a 16 firem poskytovalo právní služby. Dle webových stránek byla zjištěna velikost (tj. počet zaměstnanců) pobočky v daném městě a funkce, kterými disponuje, a tím byla podchycena role menších poboček, jež nabývají na významnosti množstvím vztahů a kontaktů, jimiž disponují (Taylor a kol. 2002, Taylor 2004). Právě vztahy jsou vyjádřením moci, jež není vnímána jako dominance nad něčím, spíše jako kapacita k něčemu (Taylor a kol. 2002). Následně byla popsána významnost sídla v rámci globální firemní strategie. Ta byla očíslována na stupnici od jedné do pěti, a výsledkem byla matice o 316 městech a 100 firmách, která byla dále analyzována v oboru progresivního terciéru a charakteru vztahů mezi jednotlivými pobočkami.

Jako nejpropojenější (a tedy i nejmocnější) světová centra z výzkumu vycházejí New York a Londýn (suma hodnoty služeb firmy v daném městě násobená hodnotou služeb firmy v dalších městech, ke kterým má vazby – obr. 2) a tato dvě centra vykazují náskok od zbylých měst ve světové desítce (Beaverstock a kol. 1999). V propojenosti s ostatními globálními centry je Londýn evropskou jedničkou, následovaný Paříží a Milánem, a ve třetí desítce se pak nacházejí Amsterdam, Brusel, Frankfurt, Curych a Madrid. Výjimečná pozice Londýna byla potvrzena i při detailnějším zkoumání hierarchie evropských světových měst (Taylor, Hoyler 2000), kdy byly dle převažujících odvětví firem v progresivním terciéru vytvořeny shluky evropských světových měst. Londýn bylo obtížné zařadit do některého ze vzniklých shluků evropských měst. Trochu paradoxně byl Londýn na základě faktorové analýzy zařazen (v důsledku nízké hodnoty komunalit) do jednoho shluku společně s Moskvou a Kyjevem. Londýn se rovněž velmi odlišoval od ostatních měst na britských ostrovech v důsledku vysoké propojenosti finančního trhu tohoto města s New Yorkem (Taylor, Hoyler 2000). Enormní množství vazeb na New York činí z Londýna světové centrum, pro které v Evropě nelze nalézt ekvivalent (Wójcik 2013).

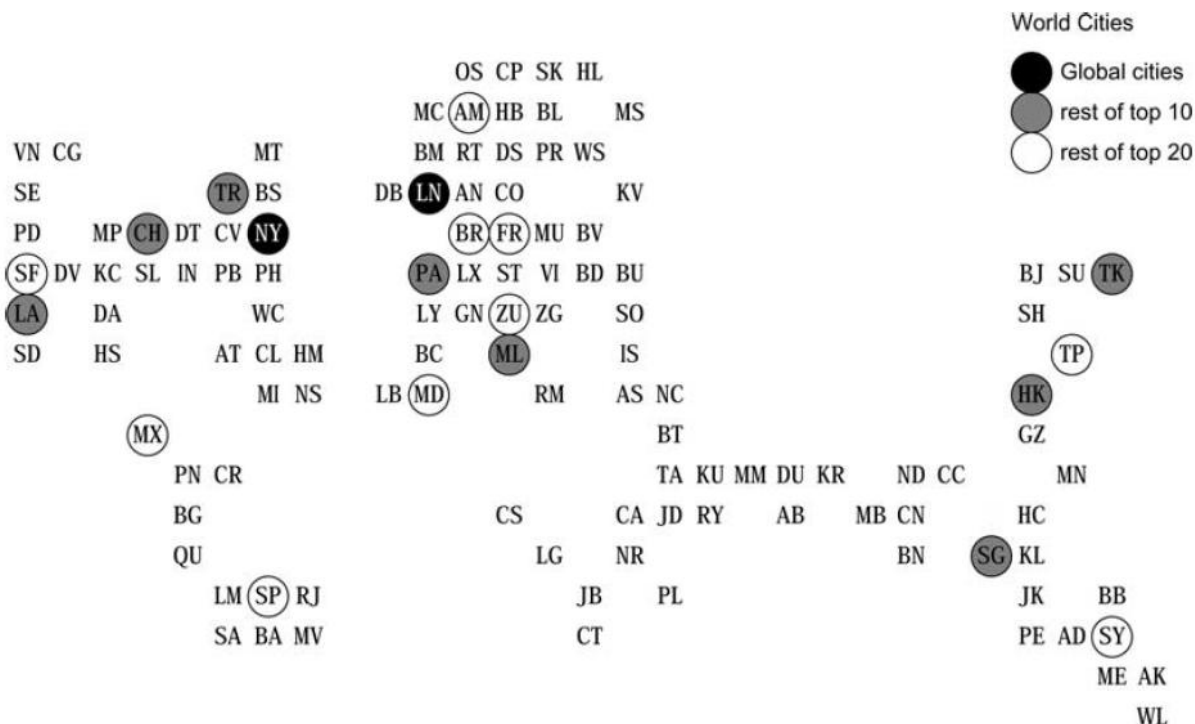
Důležitá je také skutečnost, že velikost města neznamena automaticky, že je světovým městem. V prvním případě jsou taková města nazývána megaměsta – jejich důležitost tkví zejména v jejich populační velikosti; u světového města oproti tomu existuje i určitá kritická ekonomická významnost (Beaverstock a kol. 1999). Světová města jsou místem spotřeby pokročilých služeb, jsou důležitá nikoliv kvůli domácím, ale právě kvůli mezinárodním firmám, které v nich sídlí (Taylor 2001). Pro vznik světového města je důležitá silná pozice finančního odvětví (Poon 2003). Dle Sassen (1999), která operuje s pojmem

globální město, je nutné, aby sídlo mělo pevnou pozici na národní úrovni. Nová finanční centra pak vznikají v nově vznikajících trzích, jež liberalizovaly svůj trh (Sassen 1999).

Jak již bylo zmíněno výše, moc daného centra je u Taylora a kol. (2002) přímo úměrná jeho konektivitě. Je-li tedy město propojeno s dalšími centry, znamená to, že v těchto centrech může uplatňovat svůj vliv. Samozřejmě je odlišován i charakter vztahu ve smyslu podřízenosti a nadřízenosti, avšak disponuje-li sídlo mocí, je vždy spojena s určitou formou vztahu k dalším sídlům. Je-li tedy Londýn propojen prostřednictvím vztahů firem v progresivním terciéru s Frankfurtem a velikost jeho konektivity k dalším centrům je mnohem vyšší než Frankfurtu k ostatním sídlům, disponuje Londýn větší mocí (Taylor a kol. 2002). Kromě konektivity je determinantem pro rozmístění moci mezi aktéry také kontrola nad kapitálem, technologiemi, znalostmi, přírodními zdroji a spotřebitelskými trhy a rozhodující je i flexibilita každého aktéra (Dicken 2011).

Současně s rostoucí mírou prostorové disperze ekonomických aktivit, zejména výroby, vzniká silnější potřeba centrální kontroly (Sassen 1991, cit. v Jones 2012). V souvislosti s extrémní mobilitou kapitálu jsou světová města ústředním místem koncentrace kapitálu (Friedmann 1986). V důsledku tohoto jevu globalizace probíhá velmi regionálně, resp. vybraná světová města jsou řídicími jednotkami globalizačního procesu (Beaverstock a kol. 1999). Tato regionálnost globalizace se projevuje i v činnosti finančních institucí (Polouček a kol. 2006). Z hlediska lokalizace nadnárodních firem zahrnutých do výzkumu sítě světových měst je globalizace řízena ze severní Ameriky a západní Evropy, v čele s Londýnem a New Yorkem, a z ostatních světadílů se zapojuje pouze Tokio (Taylor a kol. 2002). Názorným příkladem nerovné globalizace je definice tzv. gamma měst (Beaverstock a kol. 1999), která svou lokalizací podporují postavení prvních třech světových měst (Londýna, New Yorku a Tokia), ústřední procesy globalizace lze tedy lokalizovat do Ameriky, západní Evropy a tichomořské oblasti.

Obr. 2: Nejpropojenější světová centra¹

Zdroj: Taylor a kol. (2002)

Se zvyšováním prostorové disperze ekonomických a finančních operací má jen několik měst na světě zdroje na to, aby se stala dominantními (Sassen 1999). Tato vnitřní polarizace je témetam Friedmannových (1999) postulátů. V nich tvrdí, že s růstem světových měst roste prostorová a třídní polarizace a růst světových měst též produkuje vysoké sociální náklady. K signifikantní koncentraci nedochází jen na úrovni kontinentů, ale i v rámci samotných světových měst, ve kterých dochází k vysokému stupni vnitřní polarizace – v bezprostřední geografické blízkosti se vedle sebe nacházejí např. velmi odlišná zaměstnání s diametrálně rozdílným platovým ohodnocením. Spolu s vysokými náklady na život ve světových městech je pak zvyšující se polarita mezi obyvateli logickým důsledkem.

¹ Vysvětlivky zkratk měst: AB Abu Dubai; AD Adelaide; AK Auckland; AM Amsterdam; AS Athens; AT Atlanta; AN Antwerpy; BA Buenos Aires; BB Brisbane; BC Barcelona; BD Budapešť; BG Bogota; BJ Peking; BK Bangkok; BL Berlín; BM Birmingham; BN Bangalore; BR Brusel; BS Boston; BT Bejrút; BU Bukurešť; BV Bratislava; CA Cairo; CC Kalkata; CG Calgary; CH Chicago; CL Charlotte; CN Chennai; CO Kolín nad Rýnem; CP Kodaň; CR Caracas; CS Casablanca; CT Kapské město; CV Cleveland; DA Dallas; DB Dublin; DS Düsseldorf; DT Detroit; DU Dubaj; DV Denver; FR Frankfurt; GN Ženeva; GZ Guangzhou; HB Hamburk; HC Ho Či Minovo Město; HK Hong Kong; HL Helsinky; HM Hamilton (Bermuda); HS Houston; IN Indianapolis; IS Istanbul; JB Johannesburg; JD Džidda; JK Jakarta; KC Kansas City; KL Kuala Lumpur; KR Karáčí; KU Kuwajt; KV Kyjev; LA Los Angeles; LB Lisabon; LG Lagos; LM Lima; LN Londýn; LX Lucemburk; LY Lyon; MB Bombaj; MC Manchester; MD Madrid; ME Melbourne; MI Miami; ML Milán; MM Manáma; MN Manila; MP Minneapolis; MS Moskva; MT Montreal; MU Mnichov; MV Montevideo; MX Mexico City; NC Nicosia; ND Nové Dillí; NR Nairobi; NS Nassau; NY New York; OS Oslo; PA Paříž; PB Pittsburgh; PD Portland; PE Perth; PH Philadelphia; PL Port Louis; PN Panama City; PR Praha; QU Quito; RJ Rio de Janeiro; RM Řím; RT Rotterdam; RY Rijád; SA Santiago; SD San Diego; SE Seattle; SF San Francisco; SG Singapur; SH Shanghai; SK Stockholm; SL St. Louis; SO Sofia; SP Sao Paulo; ST Stuttgart; SU Soul; SY Sydney; TA Tel Aviv; TP Taipei; TR Toronto; VI Vídeň; VN Vancouver; WC Washington DC; WL Wellington; WS Varšava; ZG Záhřeb; ZU Curych

2.2. Finanční centra

Wójcik (2007) definuje finanční centrum jako město s koncentrací ústředí firem, které emitují cenné papíry, obchodují s cennými papíry a jsou zde přítomny i subjekty investující do penzijních a podílových fondů. V této definici je důraz kladen na roli burz v mezinárodních finančních centrech. Burzy jsou však pouze jedním ze způsobů přesunu finančních prostředků od přebytkových k deficitním subjektům a tento pohled představuje poněkud úzkou definici finančního centra. Obecněji proto lze finanční centrum označit jako místo, na kterém se odehrává finanční trh. Jelikož činnosti spojené s vykonáváním služeb na finančním trhu vyžadují vyšší nároky např. na kvalifikovanou pracovní sílu, dostupnost specifických informací či informační a komunikační technologie, mají tendenci se shlukovat ve finančních centrech, kde je pro tento typ služeb dosažena kritická míra potenciálních zákazníků a kde je dostatečně kvalitní infrastruktura.

Na mezinárodním finančním trhu se pak tyto aktivity odehrávají v mezinárodním měřítku a mezinárodní finanční centrum je geografickou koncentrací mezinárodního finančního trhu (Wójcik 2007). Finanční trh zabezpečuje pohyb finančních prostředků v ekonomice od subjektů, jež ho mají nadbytek k subjektům s jeho deficitem (Revenda a kol. 2012), což se nejnárodněji děje v centrálním místě (Poon 2003), tj. ve finančním centru. Děje se tak na základě nabídky a poptávky prostřednictvím široké škály finančních instrumentů, aby došlo k co nejefektivnějšímu využití těchto finančních prostředků.

Finanční trh má ve vyspělých zemích dvě základní podoby: trh cenných papírů a zprostředkovatelský finanční trh (Revenda a kol. 2012). Trh cenných papírů je typický zejména pro anglosaské země – Anglii, Spojené Státy a vykazuje mnohem vyšší míru centrality než druhý typ, jež je typický pro kontinentální Evropu, zejména Německo (Revenda a kol. 2012, Klagge, Martin 2005). V druhém případě vstupuje mezi deficitní a přebytkový subjekt zprostředkovatel, kterým bývají nejčastěji banky. Zprostředkující subjekt přebírá riziko za alokaci finančních zdrojů (Pavlát 2013). Tito zprostředkovatelé jsou dvojího druhu: bankovní finanční zprostředkovatelé, což jsou instituce, které přijímají vklady, poskytují úvěry a vlastní bankovní licenci, a nebankovní finanční zprostředkovatelé, což jsou např. pojišťovny, penzijní fondy, podílové investiční fondy a firmy cenných papírů, jež nevládní bankovní licenci (Revenda a kol. 2012).

Podoba finančního trhu může mít své praktické důsledky, jedním z nejvýznamnějších je tzv. informační a institucionální asymetrie. Ačkoliv neoklasická ekonomická teorie předpokládá dokonalou informovanost všech subjektů trhu, v realitě taková situace nenastává, neboť velká část informací není volně dostupná a také není k dispozici bez rozdílu pro všechny aktéry (Polouček a kol. 2006). V praxi tak například dva subjekty, jež žádají o úvěr, nemusejí mít stejnou šanci na jeho získání, z důvodu různé podrobnosti

a důvěryhodnosti informací, které jsou bance o těchto subjektech známy. Z důvodu lepší znalosti lokálního prostředí dobře fungující decentralizovaný finanční systém s širokou škálou aktérů na regionální úrovni usnadňuje financování regionálních podniků (Klagge, Martin 2005) a následně je příznivější pro ekonomický růst regionu. Velikost informační asymetrie je tedy spojena s geografickou vzdáleností od centra. Tento jev byl zkoumán Wójcikem (2009), když firmy z finančního centra častěji vstupovaly na burzu než jejich regionální protějšky. V českém prostředí sice výzkum Csanka (2003) prokázal koncentraci úvěrů do Prahy, avšak firmy z periferních regionů neměly významnější problémy při získání úvěrů, o který měly zájem (Bečicivá 2012). To znamená, že velikost Česka je pravděpodobně příliš malá na to, aby její území mohlo být rozděleno na centrální a periferní z pohledu (ne)dostupnosti úvěrů. Dalším důsledkem míry centrality finančního trhu je institucionální asymetrie, kterou lze popsat několikaterými situacemi – např. tak lze označit situaci, kdy banka rozděluje určitou sumu mezi menší počet věřitelů (Blažek, Csank 2015), navíc pokud subjekt např. žádá o úvěr v řádu stamilionů korun, je schopen s bankou vyjednat jeho výhodnější podmínky. Stejně tak je pro subjekt žádající o úvěr snazší vyjednávací pozice, pokud je renomovanou institucí s ústředím v blízkosti sídla banky (Blažek, Csank 2015)

2.2.1. Hierarchie finančních center

Hierarchie finančních center byla součástí výzkumu světových měst (viz Taylor 2004, Beaverstock a kol. 1999). Za tvůrce hierarchie v takovém případě byly určeny světové firmy v progresivním terciéru, jež poskytovaly bankovní služby, a na základě toho byly vymezeny primární, hlavní a menší světová centra bankovních služeb (obr. 3).

V první skupině primárních světových center se nachází deset měst, ve druhé 30 a ve třetí 28. Jelikož v první skupině figuruje New York, Londýn či Tokio spolu s Curychem nebo Milánem lze předpokládat, že i v rámci této skupiny budou existovat určité disparity. Obr. 4 prozrazuje více o pořadí jednotlivých center v rámci skupin na obrázku 3. Jako světová jednička vystupuje trio Londýn, New York a Tokio, následované skupinou, ve které se nachází Paříž, Frankfurt, Madrid, Chicago, Hong Kong, Singapur a Jakarta. V druhé desítce se pak z evropských finančních center nachází Brusel a Milán (Beaverstock a kol. 1999).

Londýn, Tokio a New York dlouhodobě obsazují přední příčky v žebříčcích finančních center (Sassen 1999). Pořadí na předních příčkách finančních center podléhá změně minimálně, ostrost při určování řadovosti finančních center se vytrácí spolu se snižující se velikostí finančního centra (Beaverstock a kol. 1999).

Londýn a New York, jež např. Castels (2010, cit. v Wójcik 2013) přirovnává k meganódům globální sítě, se řadí k nejpropojenějším centrům současného světa (Beaverstock a kol. 1999, Taylor 2004). Wójcik (2013) mezi nimi zkoumá tzv. komonality a komplementarity, které umocňují vzájemný vztah a v důsledku i význam obou center. Komonality jsou jevy, které jsou oběma městům společné a umožňují společné interakce, a na druhé straně jsou komplementarity, což jsou rozdílnosti, které stimulují vzájemné interakce (Wójcik 2013). Oba typy vlastností jsou přítomné v institucionálním i v neinstitucionálním chování. Pokud bychom New York a Londýn vzhledem k intenzitě vztahů mezi nimi označili za jeden velký finanční klast² (viz Porter 2003) vykazující určité společné vlastnosti a zároveň odlišnosti (např. disponování různým typem informací), které umožňují a motivují vzájemnou interakci. Do hry v tomto místě vstupují i různé způsoby blízkosti jako institucionální, kognitivní (viz Boschma 2005), které vzájemnou interakci mohou usnadňovat. I v průběhu času pak musí stále existovat dostatečné množství komplementarit, kterými obě centra disponují, aby tento finanční megaklast nezačal upadat a mohl se dále rozvíjet (Menzel, Fornahl 2009).

Jako společné vlastnosti těchto meganódů globální sítě uvádí Wójcik (2013) např. společný jazyk, právo, silnou tradici ekonomického a politického liberalismu. Komplementaritou je pak to, že v Londýně mohou americké banky zaměstnávat experty z evropských zemí, kteří chtějí zůstat blízko svým domovským zemím či rozdílnost časových pásem. New York navíc disponuje nejvyspělejšími finančními inženýrstvím, dokonce je nazýván finančním Silicon Valley (Sassen 1999). Osa New York – Londýn je též místem posilování globální nerovnováhy, neboť zahrnuje finanční centra nejzadluženějších ekonomik světa, a je tak dobrou investiční příležitostí pro země s nadbytkem kapitálu (Wójcik 2013). S trochou nadsázky lze říci, že společnou komonalitou obou center je i to, že v nich vznikla finanční krize, resp. se na této ose velmi rychle rozšířily její dopady (Wójcik 2013, viz kapitola 2.3.).

Jelikož se do světové trojky řadí i Tokio, je na místě se ptát, jaké jsou komonality Tokia s osou Londýn – New York, jež ho řadí k těmto největším hráčům. Je zřejmé, že kulturní a jazykové prostředí japonského centra se nachází spíše v kategorii komplementarit, resp. je zdrojem rozdílností. V případě Tokia není počet komonalit dostatečný, aby se co do intenzity vztahů mohlo srovnávat s Londýnem nebo New Yorkem. Tokio má charakter spíš

² klastrem se rozumí aktéři (univerzity, firmy, veřejné instituce, výzkumné organizace atd.) určitého odvětví, které se v prostoru shlukují, tzn., vytvářejí klastry (blíže viz Porter 2003)

národního finančního centra a nestojí za ním dostatečně velký trh tak jako v případě Londýna. Naopak jsme nyní spíše svědky vzestupu asijských center (Singapur, Hong Kong; Sassen 1999, Wójcik 2013). Různých druhů rozdílností je v případě Tokia v porovnání s Londýnem a New Yorkem mnoho, takže Sassen (1999) přímo říká, že Tokio zůstalo příliš japonské než, aby mohlo držet krok a New Yorkem a Londýnem.

Pokud tedy New York, Londýn a Tokio označíme jako finanční centra prvního řádu, podívejme se nyní, která centra by bylo možné označit jako finanční centra druhého a popř. třetího řádu s vědomím toho, že určit přesné hranice na nižších příčkách řádovostní úrovně je obtížnější (Beaverstock a kol. 1999, Poon 2003). Beaverstock a kol. (1999) mezi primární centra bankovních služeb řadí kromě první trojky i Paříž, Frankfurt, Milan, Curych, Hong Kong, Singapur a San Francisco. Taylor a kol. (2002) mezi první desítku řadí Paříž, Frankfurt, Madrid, Hong Kong, Singapur, Chicago a Jakartu. Evropskými zástupci jsou tedy Paříž, Frankfurt, Milan, Curych a Madrid. Pozice Paříže a Frankfurtu je umocněna tím, že je do první desítky zahrnují (dle obr. 3 a 4) výsledky obou výzkumů (Beaverstock a kol. 1999, Taylor a kol. 2002). Druhá desítku nejpropojenějších finančních center je pak z evropských měst zastoupena Madridem a Brusel, v případě hlavních globálních center finančních služeb v této skupině z evropských měst figuruje Ženeva, Lucemburk, Madrid, Moskva, Praha a Varšava, což je ve výsledku velmi heterogenní skupina. Těžko dávat Prahu na roveň Moskvě, a tak lze jen znovu zopakovat fakt, že hranice mezi centry jsou velmi neostré a bylo by diskutabilní tato centra striktně zařadit mezi centra třetího řádu. Překvapením také je, že ani u Taylora a kol. (2002), ani u Beaverstocka a kol. (1999) nefigurují na diskutovaných úrovních např. Amsterdam nebo Vídeň.

2.2.2. Dynamika finančních center

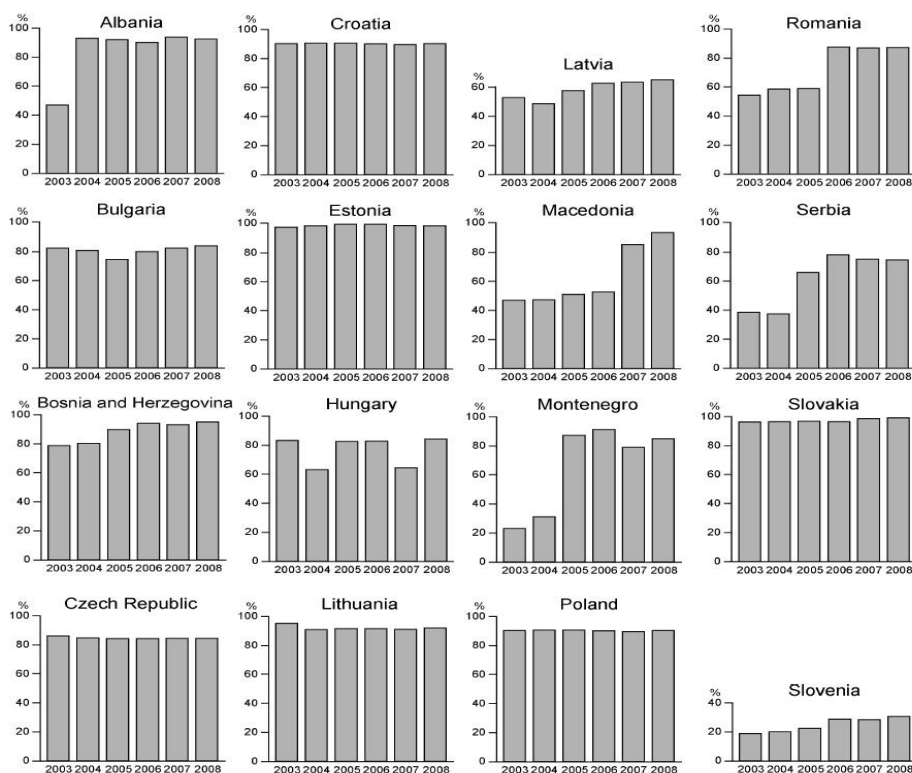
Finanční centra, pokud se již vytvoří, mají nesmírnou setrvačnou sílu (Cassis 2010). Přesto to ale nejsou statické jednotky a jejich vývoj je ovlivňován četnými ekonomickými, politickými i společenskými změnami. Vývoj některých finančních center byl determinován nahodilými událostmi, které je ovlivnily na dalších několik desítek let v souladu s tzv. teorií path dependency (blíže viz Blažek, Uhlíř 2011). To ovlivňuje, jak se tato města zapojila do globalizačních procesů, které ve druhé polovině 20. století započaly, neboť „forma a rozsah integrace města do světové ekonomiky a funkce přidělené městu v nové prostorové dělbě práce budou rozhodující pro strukturální změny, které v něm nastanou“ (Friedmann 1986, s. 70). Spolu s tvrzením, že „světová města jsou ústředním místem koncentrace a akumulace mezinárodního kapitálu“ (Friedmann 1986, s. 73), mohl být a v minulosti i byl nahodilý jev či událost determinantem vývoje centra v dalších desetiletích.

Jako příklad lze uvést Frankfurt nad Mohanem, který do velikosti mezinárodního finančního centra vyrostl až po druhé světové válce. Poté, co byl zvolen jako sídlo Německé

centrální banky, z důvodu jeho blízkosti k americkým vojenským orgánům (Grote 2008, Zademach, Musil 2014). Do té doby byl vedoucím německým finančním centrem Berlín. Toto rozhodnutí bylo učiněno, ačkoliv francouzská a anglická správa navrhovala lokalizovat centrální banku do Hamburku, který byl následkem války i méně poničen (Grote 2008). „Kdyby byl Hamburk vybrán jako sídlo centrální banky v roce 1948, nebyl by dnes Frankfurt mezinárodním finančním centrem“ (Grote 2008, s. 255)

Podobně je vývoj Mnichova jako finančního centra spojen s jeho ekonomickým růstem či poklesem, zatímco rozvoj Vídně je mnohem více determinován politickou situací v celém Rakousku (Zademach, Musil 2014). Po pádu železné opony se Vídeň ocitla v nové geopolitické situaci a tomu opět odpovídá její role na finančních trzích. V současné době hraje roli brány na nové trhy postkomunistických zemí (Musil 2009, Karreman 2009). Je jedním z jader v Evropě identifikovaných klastrů, které vyjadřují vztah mezi finančními centry západní a východní Evropy (Karreman 2009). Ve většině postkomunistických zemí zahraniční banky vlastní majoritní část bankovních aktiv (obr. 5) a tento trend má v čase rostoucí tendenci (Smith, Swan 2010). Na trhy jižní a východní Evropy západní subjekty vždy snadněji pronikají prostřednictvím centra, které figuruje jako brána na tyto trhy (Musil 2009, Karreman 2009).

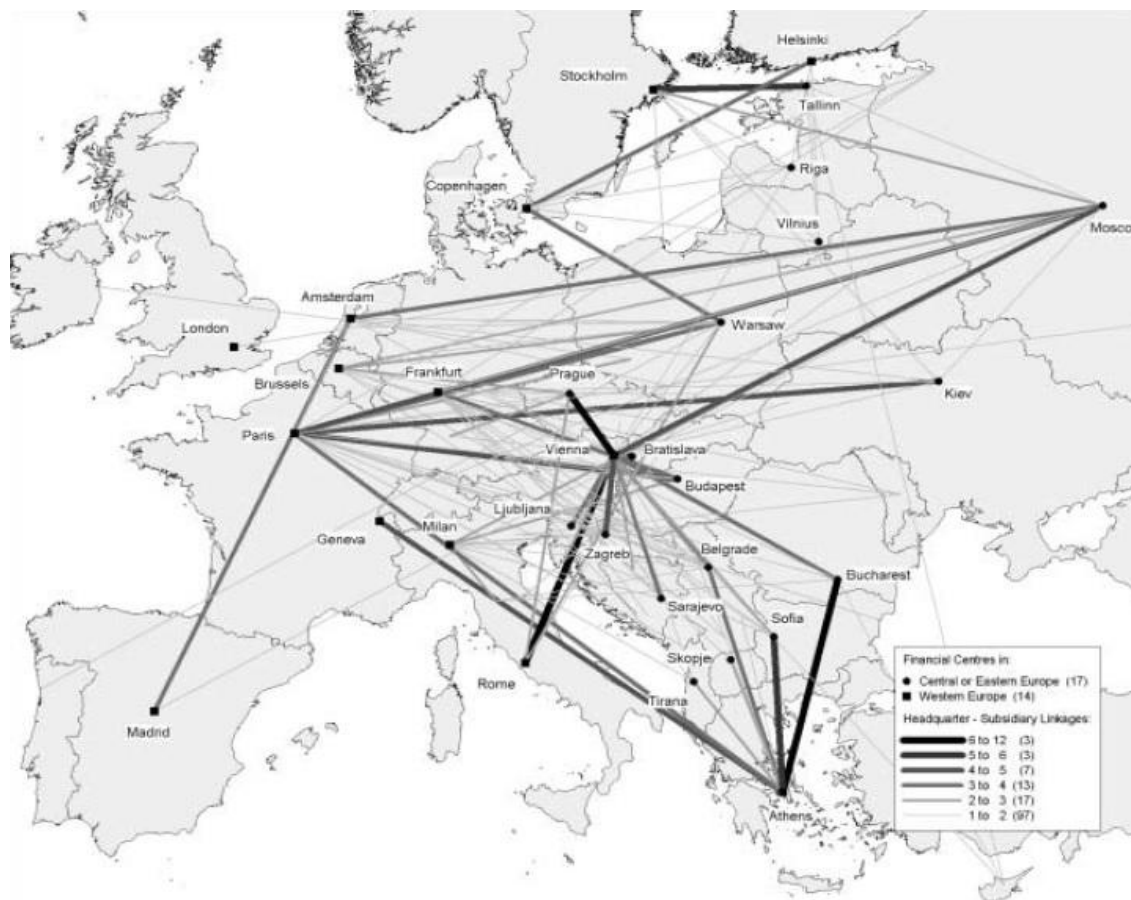
Obr. 5: Vývoj zahraničního vlastnictví bankovních aktiv ve vybraných zemích střední a východní Evropy

Zdroj: Smith, Swain (2010)

Země střední a východní Evropy vytvářejí shluky, do kterých investující západoevropské banky vstupují prostřednictvím finančních center, která fungují jako brány a přes které dochází ke kontrole nad dceřinými pobočkami bank (Karreman 2009). Bránou do střední a východní Evropy je tak již zmíněná Vídeň, Atény jsou pro finanční instituce branou do zemí jihovýchodní Evropy, a Kodaň a Stockholm do baltských zemí (obr. 6). Na trhy postkomunistických zemí nevstupují jen domácí banky zemí, ve kterých se nacházejí centra v roli bran na tyto trhy, ale např. svých poboček ve Vídni či Aténách využívají k proniknutí na nové trhy i francouzské banky (Karreman 2009). Tento vývoj je výsledkem zejména výhodné geografické lokalizace, teží ale i z dalších druhů blízkosti identifikované Boschou (2005) jako institucionální či kulturní blízkost. Zajímavá je i skutečnost, že tendence britských či německých bank k proniknutí na trhy střední a východní Evropy je minimální a např. v první desítku mezinárodních bank dle podílu na trhu střední a východní Evropy nefiguruje žádná německá ani britská banka (Karreman, 2009).

Obr. 6: Vazby mezi bankami západní Evropy a jejich dceřinými pobočkami ve střední a východní Evropě

Zdroj: Karreman (2009)

Funkce těchto zemí jako bran na nové trhy není omezena jen na působnost bank, ale např. Vídeň tuto roli hraje i na poli přímých zahraničních investic (Musil 2009). Přímé zahraniční investice (PZI) jsou vyjádřením strategických a dlouhodobých záměrů firem. V roce 2006 vydělaly pobočky vídeňských firem ve střední a východní Evropě svým mateřským firmám více než pobočky zahraničních firem lokalizovaných ve Vídni (Musil 2009), což ukazuje na význam nepřímých zahraničních investic a na funkci Vídně jako mostu na trhy východní Evropy nejen pro banky, ale i pro firmy podnikající v jiném než finančním odvětví.

2.2.2.1. Vývoj finančních center druhého řádu

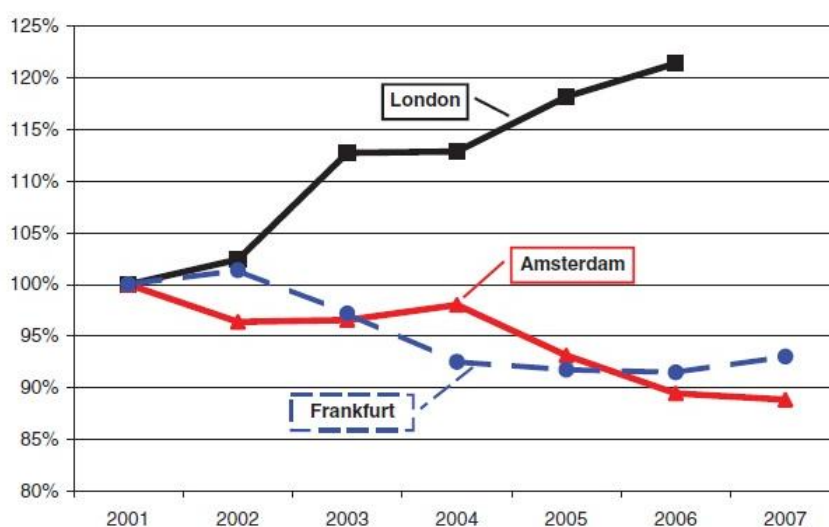
Amsterdam spolu s Frankfurtem jsou příkladem finančních center druhého řádu (Zademach, Musil 2014). Od začátku tisíciletí je u nich zaznamenán pokles významnosti, zejména dle poklesu celkového počtu bank, které v nich sídlí, poklesu zaměstnanosti ve finančním odvětví a zmenšeným objemem financí, jež jsou obchodovány na burzách těchto měst (Grote 2008, Engelen, Grote 2009, Faulconbridge a kol. 2007, Engelen 2007).

S rozvojem informačních a komunikačních technologií se nutnost přítomnosti na konkrétním místě razantně snižuje a subjekty na finančním trhu se stávají mobilnější. Amsterdamská burza již v 90. letech vsadila na inovativnost a mezi prvními zavedla elektronické obchodování, což ji mělo přinést větší likviditu, zvýšenou mezinárodní atraktivitu pro investory a větší počet emitujících firem (Engelen, Grote 2009). Jako odpověď na rostoucí sílu Londýna pak navíc došlo v roce 1996 k integraci virtuální knihy objednávek s bruselskou a pařížskou burzou (Faulconbridge a kol. 2007). To však nevedlo k zvýšení objemu finančních prostředků obchodovaných na burzách v Amsterdamu, ale spíše k jejich odlivu do Paříže a hlavně do Londýna, kam se přesunuly sofistikovanější služby a aktivity, které přímo nevyžadovaly přítomnost blízko k zákazníkům (Engelen 2007, Engelen, Grote 2009, Grote 2008). Grote (2008) v rozhovorech s představiteli japonských bank potvrdil, že to byly právě informační technologie, jež umožnily přesun těchto bank z Amsterdamu do Londýna. V důsledku tohoto je pak logické, že počet institucí, které získaly povolení obchodovat na amsterdamské burze prostřednictvím vzdáleného přístupu, rapidně vzrostl (Engelen 2007). Přínosy virtualizace jsou pro burzu i pro Amsterdam jako finanční centrum spíše negativní a diskutabilní byl i prvotní motiv zvýšit virtualizací burzy její likviditu, která je vzhledem k velikosti Nizozemí omezená (Engelen, Grote 2009).

Docházelo také k poklesu počtu zahraničních bank sídlících v Amsterdamu, což se neděje z důvodu cyklického poklesu tak, jako se to stalo v případě Londýna (což je způsobeno zejména akvizicí amerických a britských bank), ale důvodem pro odchod bylo zkrátka uzavření pobočky (Engelen 2007). Důsledky tohoto jevu lze sledovat na poklesu zaměstnanosti ve finančním sektoru (obr. 7). Mírný pokles v zaměstnanosti ve finančním

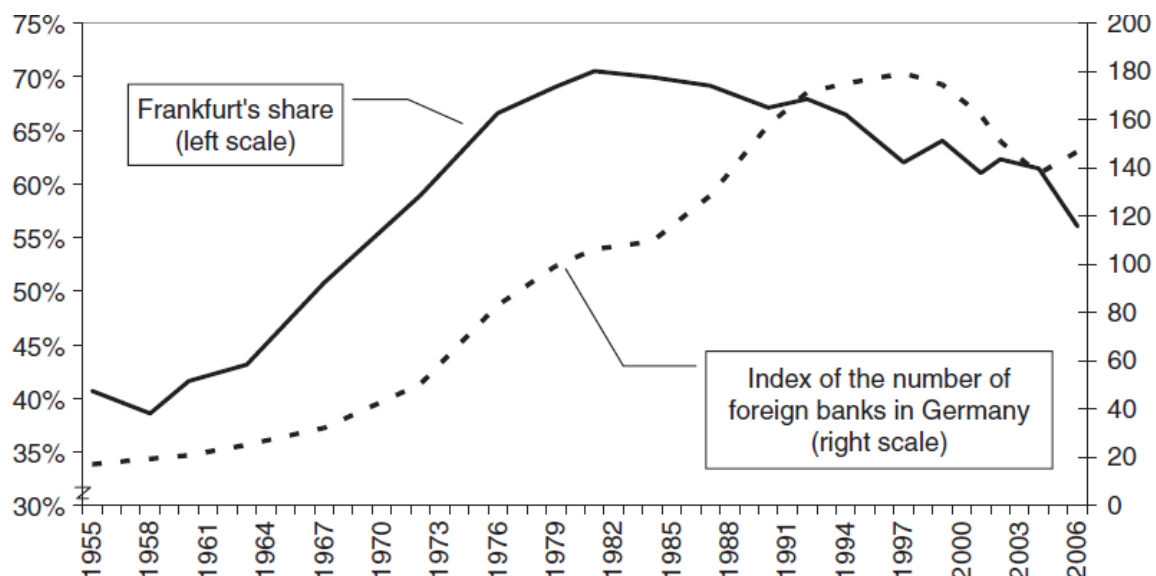
sektoru v Londýně v roce 2004 lze považovat za důsledek určité cykličnosti, což o Amsterdamu tvrdit nelze (Engelen, Grote 2009). Pokles zaměstnanosti nelze přisuzovat pouze virtualizaci burzy, přestože k němu přispěla, ale je nutné přehodnotit roli Amsterdamu jako finančního centra (Engelen, Grote 2009). Podobný vývoj je zaznamenán i v případě Frankfurtu (obr. 8), u něho se však pokles počtu bank a zaměstnanosti ve finančnictví děje ve prospěch regionálních center a prostorový rámec zahraničních bank se v posledních dvaceti letech v rámci Německa významně regionalizoval – např. nizozemské a belgické banky jsou situovány v západní části Německa, norské a dánské v severních spolkových zemích a v jižních spolkových zemích pak italské či rakouské banky (Engelen, Grote 2009), zaměstnanost ve finančním sektoru se tak v Hamburku, Mnichově či Berlíně poměrně zvyšovala (Engelen, Grote 2009). Tento vývoj je odpovědí na nutnost osobního kontaktu bank s jejich zákazníky i mezi sebou navzájem. Podobné regionalizační tendence se v Německu odehrává i na úrovni firem, jež investují na regionálních burzách (Wójcik 2002).

Obr. 7: Vývoj zaměstnanosti ve finančnictví a spojených odvětvích v Londýně, Amsterdamu a Frankfurtu

Zdroj: Engelen, Grote (2009)

Obr. 8: Vážená přítomnost zahraničních bank v Německu a podíl Frankfurtu

Zdroj: Grote (2008)

Všechny jmenované procesy jsou důležité nejen pro vývoj samotného Amsterdamu a Frankfurtu. Grote (2008) s jistou dávkou opatrnosti (neboť německý finanční systém je založen hlavně na bankách) předpokládá pokles významnosti i ostatních národních finančních center. K obdobnému závěru dochází i Zademach a Musil (2014), když na základě analýzy finančních center dle Global financial centers index (GFCI³) konstatují, že „finanční centra druhého řádu vykazují menší stupeň stability ve své konkurenceschopnosti a jsou méně odolná vůči ekonomickým cyklům než centra na předních příčkách žebříčku jako Londýn a New York“ (Zademach, Musil 2014, s. 2). Neznamená to konec těchto center, neboť existují produkty, ve kterých je lokální znalost klíčová (Grote 2008), ale předpokládá se růst Londýna jako finančního centra na úkor finančních center druhého řádu, jako je Amsterdam či Frankfurt (Engelen, Grote 2009). Samozřejmě, že národní finanční centrum, za které je v Německu považován Frankfurt a v Nizozemí Amsterdam nelze srovnávat s Prahou či Varšavou jako národními finančními centry. U národních finančních center menších států a mladších států proto předpokládáme rozdílný vývoj.

2. 3. Finanční krize

Cílem této kapitoly je přiblížit vznik, průběh a dopady světové finanční krize, následně uvést, jak se dopady finanční krize lišily v závislosti na způsobu zapojení jednotlivých zemí

³ GFCI index je vydáván od března 2007 dvakrát ročně skupinou Z/Yen z londýnského City. Hodnotí finanční centra ze dvou základních zdrojů a) škála externích ukazatelů hodnotící množství indikátorů, jež lze zahrnout do oblastí lidský kapitál, obchodní prostředí, rozvoj finančního sektoru, infrastruktura, pověst a všeobecné faktory, které mají za cíl zachytit konkurenceschopnost finančního centra; b) online dotazník vyplňovaný odborníky na finanční služby (GFCI 2016)

do finančního systému a nakonec ukázat, jak způsoby privatizace bank a druh vlastnictví bank zejména v bývalém východním bloku ovlivnily a i dnes ovlivňují efektivitu fungování bank.

Otřes pro globální finanční trhy a pro finanční centra znamenala světová finanční krize, jež zasáhla i bankovní sektor a posléze se transformovala do světové ekonomické krize, v jejímž důsledku ve většině vyspělých států světa došlo ke zpomalení ekonomického růstu, resp. ekonomické recesi.

Průběh bankovní krize má určité společné rysy (Kaminsky, Reinhart 1999, Englund 1999): Obvykle na začátku stojí deregulační opatření, která vedou k rapidní expanzi půjček, které zvyšují ceny na trhu. Tyto půjčky jsou ručeny nemovitostmi, jejichž hodnota neodpovídá hodnotě půjčky. Tak vzniká finanční bublina, která v určitém okamžiku praskne, následuje dramatický pád cen a narušení trhu aktiv a série bankrotů. Zvyšuje se počet dlouhodobě nesplácených půjček, zvyšují se ztráty z úvěrů a vzniká problém s likviditou uvnitř bankovního sektoru. Oslabenému bankovnímu sektoru pak často musí pomoci vláda tím, že rekapitalizuje problémové banky a některé z nich i znárodňuje (Kaminsky, Reinhart 1999, Englund 1999). Klomp (2010) doplňuje, že hlavní příčinou bankovních krizí je souběh vysokého růstu půjček, negativního růstu HDP a vysoká úroková míra. Do reálné ekonomiky se bankovní krize přelije přes úvěrové a peněžní kanály (Serwa 2010). Jakékoliv šoky mají pro ekonomiku i pro bankovní sektor nepříznivé vlivy a mají negativní vliv na HDP s tím, jak banky omezují půjčování (Engelen, Faulconbridge 2009).

Za počátek světové finanční krize (obrazným splasknutím bubliny na trhu s nemovitostmi) je považován krach jedné z největších amerických investičních bank Lehman Brothers, což způsobilo krach dalších finančních institucí a bylo příčinou nedůvěry v bankovní sektor. Prostřednictvím těsných finančních vztahů se finanční krize přesunula nejdříve do světových, poté i regionálních finančních center celého světa. Například díky velmi těsnému propojení New Yorku a Londýna došlo k rychlému přenosu krize do Evropy (Wójcik 2013). Co se příčin finanční krize týče, selhaly jednak finanční resp. bankovní instituce, ale krizi mohly pomoci předejít i aktéři jiných odvětví, např. účetnické firmy, jež měly evaluovat finanční záležitosti bank a varovat veřejnost, stejně tak právní firmy a nemalý podíl na rozpoutání finanční krize mají i ratingové agentury, které nadhodnocovaly úvěrové závazky a byly za to často placeny bankami (Wójcik 2013).

Bankovní krize lze rozdělit na dvě velké základní kategorie, jednak (mikroekonomické) krize, jež jsou způsobeny většinou špatnou bankovní praxí, a pak ty, které jsou způsobeny vnějším vývojem, a vznikají např. v důsledku špatných makroekonomických podmínek (Quintyn, Taylor 2003). První jmenovaný případ nastal v 90. letech v Česku, kdy se banky v zemi potýkaly s problémy zejména v důsledku ekonomické transformace, způsobu privatizace bank (blíže viz kap 2.3.2.) a nezkušeností managementu

bank. Stát musel zavést několik tzv. konsolidačních programů, jež měly za cíl banky rekapitalizovat, aby mohly následně být prodány zahraničním vlastníkům (Barta, Singer 2006).

Bankovní krize vždycky znamenají pokles HDP (Serwa 2010). Serwa (2010) se dokonce snažil vyčíslit náklady na krizi na základě analýzy dat za více než 100 bankovních krizí a došel k závěru, že růst HDP ve čtyřech letech následujících po krizi se zmenšil v průměru o 2 %. Jako hlavní důvod uvádí klesající množství úvěrů. Demirgüç-Kunta a kol. (2006) dále tvrdí, že bankovní krize nejsou doprovázeny poklesem bankovních vkladů vzhledem k HDP. Dochází dle něho však k odchodu věřitelů ke stabilnějším bankám, kde vklady neklesají na úkor malých. Navíc je bezprostředně po krizi spíše malá poptávka po půjčkách, a tak je politika rychlého rekapitalizování bank (což byla jedna z nejčtenějších odpovědí na současnou finanční krizi) pro rychlé vyvedení z krize neefektivní (Demirgüç-Kunt a kol. 2006).

2.3.1. Způsoby zapojení zemí do finančního systému a důsledky krize

V současné finanční krizi, ze které se Evropa vzpamatovává, je důležitá i odpověď, které se jí od evropských států dostalo. Na současnou krizi totiž nepřišla odpověď na úrovni celé EU, nýbrž na úrovni jednotlivých států (Jones a kol. 2009), a Evropou se tak nesla vlna protekcionismu a rekapitalizace bank státy, na jejichž území tyto banky působily, a krize tak pro EU měla hlavně desintegrační důsledky (Jones a kol. 2010, Smith, Swain 2010). Na globální úrovni zahájila krize jednání o mezistátní (transstátní) regulaci a nikoliv o globální regulaci (Engelen, Faulconbridge 2009). Měřítka státu je proto stále důležité a způsobem reakce na krizi bylo spíše posíleno. Reakcí na krizi byla ze strany některých států také spíše ochrana měny než např. pracovních míst či zvyšování produktivity z důvodu vysoké míry úvěrů, jež byly v těchto zemích vedeny v cizí měně (Drahokoupil, Myant 2010).

Abychom lépe porozuměli důsledkům, které s sebou finanční krize přinesla, je mj. nutné zkoumat zapojení jednotlivých ekonomik do finančního systému. V Evropě došlo k hlubší integraci v bankovním sektoru po zavedení eura (Holló, Nagy 2006). Přestože některé ze zemí střední a východní Evropy byly integrovány do ekonomické a měnové unie, základní dichotomie ve způsobu zapojení do finančního systému v Evropě probíhá mezi západní Evropou a zeměmi s dříve centrálně plánovanou ekonomikou.

Země střední a východní Evropy (SVE) a bývalého sovětského bloku neměly v 90. letech dostatek vlastních zdrojů pro probíhající ekonomickou transformaci (Smith, Swain 2010) a na mezinárodní finanční scéně tak figurovaly jako spotřebitelé nadměrné likvidity západních finančních institucí. To neplatí o Rusku a některých dalších zemích bývalého sovětského bloku (Turkmenistán, Uzbekistán, Ázerbajdžán), jež sloužily jako rezervoáry

likvidity z důvodu zaměření jejich ekonomiky na těžbu surovin a vysokými cenami na trhu s ropou a zemním plynem (Smith, Swain, 2010).

„Finanční kolaps v roce 2008 spustil krizi těch kapitalismů, které se spoléhaly na růst financovaný zejména PZI, neboť taková financionalizace byla spojená s úvěry v cizí měně a pevnými směnnými kurzy“ (Drahokoupil, Myant 2010, s. 291). Taková situace nastala např. v baltských zemích, které byly jedny z těch, které finanční krize nejvíce postihla, jelikož se jednalo o otevřené liberální ekonomiky, velká část jejich půjček existovala v cizích měnách, byly závislé na importovaném kapitálu a dodávkách energie a zažily úvěry poháněnou bublinou na trhu nemovitostí (Smith, Swain 2010). Podobnou situaci a s ní spojené důsledky zažila Ukrajina, krizí byla významně zasažena i Arménie tentokrát však spíše pro pokles remitencí z Ruska (Smith, Swain 2010).

Obr. 5 (viz výše) ukazuje, kolik bankovních aktiv je v zemích střední a východní Evropy a zemích bývalého sovětského bloku vlastněno zahraničními bankami. Kromě Slovinska, Srbska a Lotyšska byla ve většině zemí bankovní aktiva v roce 2008 vlastněna minimálně z 80 % zahraničními vlastníky. V Česku, na Slovensku, v Polsku, Litvě, Chorvatsku, Estonsku a Bulharsku tomu tak bylo po celé období 2003-2008. V Makedonii, Srbsku, Černé Hoře či Rumunsku byla ještě v roce 2003 více než polovina bankovních aktiv pod domácí kontrolou a k nárůstu došlo mezi lety 2004-2007 (Smith, Swain 2010). Obr. 9 ukazuje, jak velké jsou pohledávky zahraničních bank ve vybraných zemích SVE a Společenství nezávislých států (SNS) vzhledem k jejich HDP a obr. 10 znázorňuje pět největších bank působících na trzích střední a východní Evropy. Z obou obrázků vyplývá, že země tohoto regionu jsou do mezinárodního finančního systému integrovány jako dlužníci. U Chorvatska a Estonska dokonce míra pohledávek zahraničních bank v roce 2007, tzn. před vypuknutím finanční krize, tvořila 1,5 násobek jejich HDP. U Lotyšska pak tato míra dosahovala 104 % a u Česka, Slovenska a Maďarska pak téměř 100 % HDP (Smith, Swain 2010). Vezmeme-li v potaz, že šestá největší banka působící v regionu je maďarská (obr. 10), je toto číslo v případě Maďarska ještě významnější, resp. jeho zadluženost je v poměru vyšší než např. v případě Česka.

Integrace do západních ekonomických struktur byla posilována i prostřednictvím přímých zahraničních investic ze zemí západní Evropy v širším slova smyslu (Musil 2009), ne jen integrace v rámci bankovního sektoru, jež byla diskutována výše.

Obr. 9: Pohledávky zahraničních bank ve vybraných zemích SVE a SNS v roce 2007

Country	Percent of host country GDP	Percent of foreign claims to region
Croatia	157.2	6.2
Estonia	142.2	2.1
Latvia	103.6	2.0
Slovak Republic	94.1	5.1
Hungary	93.1	9.2
Czech Republic	90.7	11.4
Bulgaria	77.9	2.2
Lithuania	64.8	1.8
Romania	63.5	7.4
Poland	49.7	15.2
Ukraine	29.3	2.9
Russia	15.2	13.9
Others ^b		20.7

^aAs of end of 2007.

^bIncluding Turkey.

Zdroj: Smith, Swain (2010)

Obr. 10: Největší mezinárodní banky ve střední a východní Evropě v roce 2008

Bank	Country	Assets (bill. €)	Market share in percent of assets	Percent of group assets	Investment (mill. €)	Loan/credits (percent)
Unicredit	Italy	108.7	6.0	10.4	3,436	131
Raiffeisen	Austria	85.4	4.7	100.0	3,231	136
Erste	Austria	79.2	4.4	53.0	2,099	101
Société Générale	France	67.1	3.7	5.9	2,710	105
KBC	Belgium	66.6	3.4	20.9	1,756	89
OTP	Hungary	43.2	2.4	100.0	1,533	139

Zdroj: Smith, Swain (2010)

Smith a Swain (2010) dále zmiňují, že např. Polsko se vyhnulo ekonomické recesi, neboť profitovalo z velkého domácího trhu a přítomnosti odvětví jako automobilový průmysl, jež profitovaly z antikrizových opatření v západní Evropě. Finanční krize měla velký dopad hlavně na ty země střední a východní Evropy sousedící se Západem, ve kterých západoevropské banky investovaly (Smith, Swain 2010). Dopady finanční krize (hlavně v dostupnosti úvěrů) jsou silnější v rozvojových zemích, kde jsou omezené možnosti

alternativního financování a v zemích s omezeným přístupem k zahraničním financím (Engelen, Faulconbridge 2009).

Finanční reformy v zemích SVE byly synonymem pro liberalizaci a integraci se západoevropským bankovním sektorem (Johnson 2008, cit. v Smith Swain 2010). Tento jev znamenal, že vklady v těchto bankách rostly pomaleji než úvěry a spolu s tím, jak banky v zemích SVE měly západoevropské vlastníky (Weill 2003), prohlubovala se i integrace do ekonomického systému v pozici dlužníka, zejména v těchto zemích rostla zadluženost domácností (Smith, Swain 2010). Rapidní růst úvěrů domácností šel ruku v ruce se zvětšující se bublinou na trhu nemovitostí. Dalším faktorem, který se podílel na prohlubování integrace do západoevropských struktur, bylo využívání půjček v cizí měně (Smith, Swain 2010), jež jsou pro věřitele výhodné tím, že se riziko měnících se směnných kurzů přesouvá na dlužníky. Pro dlužníky je naproti tomu výhodou, že jsou tyto úvěry většinou spojeny s menší úrokovou mírou. Takováto forma integrace do ekonomických struktur pro země SVE samozřejmě nepřinášela jen nevýhody, ale díky vysokým zdrojům likvidity mohly země SVE zažívat vysokou míru ekonomického růstu (Smith, Swain 2010) a v době finanční krize měla přítomnost zahraničních bank také stabilizační roli (Weill 2003).

2.3.2. Vliv privatizace bank na dopady finanční krize a výkonnost bankovního systému

Tím se dostáváme k tématu vlastnictví bank a jejich fungování. Existují faktory, které přispívají spíše k obavám z příchodu bank vlastněných zahraničními vlastníky. Jedním z nich je, že se banky budou v hostující zemi specializovat na prominentní zákazníky, hlavně z řad velkých firem a malé a střední firmy pro ně nebudou atraktivní - tzv. cherry picking (Weill 2003, Bonin a kol. 2005). Příchod zahraniční banky by tak zhoršil úvěrové portfolio domácích bank a zpomalil by tempo půjčování malým a středním podnikům. K dalším rizikům patří, že pokud se ekonomika v domovské zemi banky dostane do problémů či recese, může to negativně ovlivnit intenzitu půjčování a tato vazba může fungovat jako kanál přenosu ekonomické recese (Weill 2003). Stejně tak mohou ale tyto banky mít i stabilizační roli, neboť zahraniční banky mívají mnohem diverzifikovanější portfolio. Podle některých autorů má dokonce přítomnost zahraničních bank v zemi pozitivní vliv na její ekonomický vývoj (např. Bonin a kol. 2005)

Role zahraničních a domácích bank v souvislosti s efektivitou jejich fungování byla v 90. letech minulého století velkým tématem v Česku, resp. Československu, Polsku, Maďarsku a dalších zemích bývalého východního bloku, neboť transformace a privatizace ekonomiky zahrnovala také bankovní sektor. Na výkonnost bank mají vliv nejen vnější faktory, které zpravidla management banky ovlivnit nemůžou, ale i vnitřní faktory, jež jsou zcela pod kontrolou vedení banky. Jde zejména o minimalizaci nákladů, schopnost využívat technických možností a předcházení rizikům v důsledku přístupu ke kvalitním informacím

a odbornosti personálu (Holló, Nagy 2006). V otázce poskytování úvěrů bankami je lidský kapitál a informační technologie (zejména v tranzitivních zemích) klíčový (Bonin a kol. 2005).

Právě krize těchto vnitřních faktorů zapříčinila v 90. letech minulého století v tehdejší Československu a následně v Česku bankovní krizi, jež v důsledku znamenala pokles HDP a ekonomickou recesi v době, kdy ekonomika okolních zemí rostla (Barta, Singer 2006). Možná se zmíněné bankovní krizi mohlo předejít včasnou privatizací velkých českých bank zahraničním vlastníkům, neboť by část nákladů mohla být nesena zahraničními vlastníky (v důsledku kvalifikovanějšího managementu by některé typy ztrát ani nenastaly) a nemusely být prostřednictvím dvou konsolidačních programů, jež byly pro záchranu bank vytvořeny, plně hrazeny českými daňovými poplatníky (Barta, Singer 2006, Weil 2003). Z tohoto vyplývá, že je více než důležité správné načasování privatizace a neméně důležitý je i způsob privatizace. V Československu došlo k tzv. kupónové privatizaci (Barta, Singer 2006), kdy státní podíly v bankách byly prodány mezi řadu menších vlastníků, a pokud byla část banky privatizována zahraniční bance, nezískala většinový podíl, tj. rozhodovací pravomoc. Kupónová privatizace je řazena k nejméně efektivním, naopak pro následnou efektivitu bankovního sektoru se zdá být nejlepší odprodat většinový podíl zahraničnímu vlastníkovi (jak tomu bylo např. v Maďarsku⁴) a nikoliv pouze těsnou menšinu (tzn., že dvěma majoritními vlastníky byl stát a zahraniční banka), jak tomu bylo v případě Polska (Bonin a kol. 2005). V procesu privatizace je každopádně důležité přilákat strategického zahraničního investora, neboť jeho vstup zaručí, že je celý sektor tlačen k tomu být více efektivní (Bonin a kol. 2005), což by se následně mělo promítnout do ekonomické výkonnosti celého státu. Bonin a kol. (2005) uzavírá, že banky se zahraničním vlastníkem jsou ziskovější a není rozdíl v tom, zda je banka založena nově, nebo vznikla akvizicí, a pokud je banka privatizována platí, že čím dříve privatizaci došlo, tím lépe.

2.3.3. Role měkkých faktorů na finančním trhu

Přestože by se mohlo zdát, že na finančním trhu a ve finančních centrech mají váhu pouze čísla zisků, ztrát, úrokových měr, objemů aktiv atd., hrají i v tomto odvětví významnou roli vztahy a procesy, které nelze číselně ohodnotit, které ale mají vliv na aktéry finančního trhu. Každé místo a finanční centrum má svá specifika a banky, firmy a další subjekty v nich působící v nich operují podle místně specifických formálních a neformálních pravidel (Dicken 2011).

Tyto měkké faktory se se projevují na mnoha úrovních. Na začátku byla diskutována síť světových měst. Beaverstock a kol. (2000) uvádí, že již samo vytvoření sítě světových měst může ovlivnit vnímání světa lidmi, tj. jako plochy velmi malého rozsahu (města), která

⁴ Na maďarském bankovním trhu operovaly tři velké zahraniční banky již od roku 1986 a již v roce 1996 měly tři ze čtyř velkých bank zahraničního vlastníka (Bonin a kol. 2005).

jsou vzájemně propojena. Tento obraz je ve výsledku realitě bližší než vidění světa jako ploch vymezených hranicemi států. Podobnou důležitost ve vztahu k finančnímu trhu má role médií. Ta disponují velkou mocí při vytváření příběhů a např. vytvářela obraz o investicích do dluhopisů jako bezpečných (Shiller 2008, cit. v Wójcik 2013), což přispívalo k nafukování bubliny na trhu nemovitostí. Obdobně při interpretaci a následné (ne)závažnosti pravidel hraje velkou roli lidský faktor – např. po propuknutí krize začaly některé země eurozóny mít problémy s dodržováním Maastrichtských kritérií, konkrétně podmínky, že roční deficit státního rozpočtu nesmí překročit 3 % HDP. Velmi brzy bylo tato kritéria komisařem Alumniou označena pouze jako doporučující a nikoliv závazná (Jones a kol. 2010).

Důraz je také kladen na to, jak se finanční centra prezentují na internetu. Například Amsterdam klade důraz na svou slavnou minulost, etablovanost a stabilitu (Engelen 2012). Londýn je natolik zavedené finanční centrum, že se spíše než jako centrum financí prezentuje jako místo „to work hard and to play hard“ (Engelen 2012). Nejvíce na webovou prezentaci kladou důraz finanční centra, jejichž význam je diskutabilní a v některých případech (Lucemburk) je významná i snaha rozptýlit obavy, že se jedná o daňový ráj (Engelen 2012).

Podobně již výše zmíněná informační asymetrie má za následek, že aktéři, kteří se fyzicky nacházejí blízko ústředí banky, mohou těžit např. ze snazší dostupnosti úvěrů, neboť banka může na základě většího množství informací, kterými o klientovi a jeho záměrech disponuje, lépe vyhodnotit rizikovost jeho podnikatelského záměru. Geografická blízkost ústředí bank a firem je pak ještě důležitější v případě prominentních zákazníků banky, neboť v takovém případě je obvyklé pěstovat i neformální osobní kontakty.

Analogická je situace v případě, že firma chce vstoupit na burzovní trh a poprvé emitovat akcie. Wójcik (2009) dokázal, že firmy z finančního centra s větší pravděpodobností vstoupí na burzovní trh než jejich regionální protějšky, neboť emise akcií je spojena s nekodifikovatelnými znalostmi. Investiční banka, která akcie firmy na trh uvádí, musí emitenta dobře znát, aby správně odhadla cenu, za kterou akcie emitovat. Stejně tak musí emitent důvěřovat bance, že kvalifikovaně odhadne situaci a adekvátně stanoví emitentní cenu. V případě, že by emitované akcie banka nadhodnotila, trápí banka (undersubscription), v případě že je cena příliš nízká, trápí emitent (Reveda a kol. 2012). Kromě finančních výkazů tedy banka potřebuje znát reputaci a vedení firmy. Tomu napomáhá geografická blízkost a navíc banka může v takovém případě pozorovat postoje a rozhodnutí investorů a na základě toho odhadovat budoucí vývoj. Firma, která emituje v blízkosti zkušených burzovních hráčů, se tak může vyhnout zbytečným ztrátám. Stejně tak je prostorová blízkost je ze stejných důvodů důležitá i pro potenciální investory, kteří by akcie firmy mohli koupit (Wójcik 2009). V procesu emise hraje svou roli i společenská prestiž – pokud se firmě z regionu podaří úspěšně vstoupit na burzu, může se v místě stát „celebritou“, v případě

neúspěchu se o ní i tato informace velmi rychle rozšíří a často musí zvolit relokaci (Grote 2007, Wójcik 2009).

Na burzovním trhu také existuje určitý druh aktivit, které mají tendenci se koncentrovat na národní úrovni a vyžadují pravidelný kontakt se zákazníky, a dále aktivity, které operují na vyšší řádovostní úrovni a shlukují se v mezinárodních finančních centrech Wójcik (2007). To platí nejen na burzovním, ale i na bankovním trhu a jedním z důsledků je již zmíněná regionalizace zahraničních bank působících v Německu (Grote 2008).

I rapidní vzestup osy Londýn – New York byl možný také díky řadě měkkých faktorů, které nelze vyjádřit čísly. Nejvýznamnější je sdílený jazyk, celková kulturní blízkost, a také skutečnost, že v Londýně mohou americké banky zaměstnat evropské experty, kteří chtějí zůstat blízko své domovské zemi (Wójcik 2013). Dalším příkladem je vznik Dublinu jako finančního centra, které vzniklo a dlouhou dobu těžilo z blízkosti k Londýnu a z rozvoje osy Londýn-New York (Wójcik 2013). Podobně je pro význam a rozvoj Tokia jako finančního centra důležitá jeho poloha. Je řazeno mezi první tři top finanční centra, přestože je „příliš japonské“ (Sassen 1999), ale v důsledku jeho lokalizace může obchodování na světových burzovních trzích probíhat 24 hodin denně i v době, kdy New York již spí a Londýn ještě nevstal (Sassen 1999).

Osobní kontakt mezi aktéry je nezastupitelný, neboť informace není vždy všude stejně přítomná (Clark, Wójcik 2003). Znalost prostředí umožňuje adekvátně interpretovat fámy a nálady na trhu (Grote 2007) a je rozhodující pro převedení interpretce v transakce (Bathelt a kol. 2003). Kapitálové trhy navzdory ekonomickým teoriím nefungují prostorově neutrálním způsobem (Klagge, Martin 2005), obchodování v globálních finančních centrech není závislé jen na globálních, ale i lokálních vazbách a je skutečností, že chování některých aktérů je nepředvídatelné a výsledné volby a rozhodnutí jsou často výsledkem konvencí a emocí (Engelen, Faulconbridge 2009).

2.4 Výzkumné otázky

Cílem diplomové práce je v souvislosti s vývojem finančních center odpovědět na následující otázky:

1) **Jaký charakter má hierarchie finančních center v Evropě?**

U finančních center jsou obvykle jasně definovatelné první příčky hierarchie (Poon 2003, Sassen 1999), resp. centra prvního, druhého a eventuálně třetího řádu a poté již hranice mezi jednotlivými řády nejsou tak ostré. Lze proto předpokládat, že u hierarchie finančních

center Evropy bude možné vymezit první, druhý a třetí řád, a hranici mezi finančními centry třetího a čtvrtého řádu již nebude možné jistě vymezit.

2) Je možné u center určité řádovostní úrovně bankovního sektoru identifikovat pobobný vývoj ukazatele zisk bank?

Předpokládáme, že bude možné identifikovat podobný vývoj hodnot ukazatele zisk bank před zdaněním na jednotlivých řádovostních úrovních hierarchie. Na základě diskutované literatury (zejména Engelen, Grote 2009, Grote 2008, Engelen 2007) očekáváme, že ve sledovaných obdobích (viz níže) centra druhého řádu budou vykazovat největší propady. Dále lze očekávat, že města na nejvyšších místech hierarchie svou dominanci ještě zvýší (viz Sassen 1999, Friedmann 1986). Regionální finanční centra, resp. národní finanční centra středních a malých států poskytují služby, jejichž povaha vyžaduje blízkost k zákazníkům, a do jisté míry jsou tyto služby využívány stále bez ohledu na existenci a průběh finanční krize. Očekáváme proto, že tato centra co do zisků v nich sídlících bank nezaznamenají pokles, spíše stagnaci nebo mírný růst.

3) Je vývoj zisků bank ve finančních centrech určitého řádu doprovázen změnou zaměstnanosti ve finančním sektoru?

Protože je bankovní sektor velmi citlivý na změny, které se v něm odehrávají (až následně se důsledky bankovní krize projeví v jednotlivých sektorech hospodářství), očekáváme velmi rychlou reakci již v prvních fázích finanční krize a očekáváme pokles popř. nárůst zaměstnanosti ve sledovaných obdobích dle očekávaného vývoje na jednotlivých řádovostech úrovních bankovní hierarchie.

4) Lze podobnou souvislost identifikovat i s vývojem ukazatele HDP těchto finančních center?

Jelikož majoritní část HDP není tvořena bankovním sektorem a ekonomická krize zasáhla hospodářství států po finanční krizi s určitým časovým zpožděním, očekáváme, že pokles HDP se projeví později a již nebude diferenciován podle jednotlivých řádovostních úrovní center, ale očekáváme spíše plošné důsledky na regiony Evropy. Nepředpokládáme tedy významnou souvislost mezi vývojem HDP a klíčovými indikátory bankovního sektoru.

3. Metodika

3.1. Zdroje dat

Pro sledování změny hierarchie finančních center Evropy jako velmi komplexního jevu není snadné obstarat relevantní datovou základnu. Prvním dilematem je již stanovení institucí, které by představovaly reprezentativní vzorek subjektů operujících na finančním trhu. Pod pojem finanční trh lze totiž zařadit širokou škálu institucí i osob, od bank, pojišťoven, přes investiční společnosti a investiční fondy, penzijní společnosti a fondy, směnárny, leasingových společností až po makléře (ČNB 2016). Různá je samozřejmě i významnost těchto institucí v jednotlivých zemích (Wójcik, 2002).

I přes tato dilemata lze považovat za hlavního nositele řádovosti finančních center banky a jako datový zdroj byla využita databáze The Banker (Banker 2014). Její správa a provoz spadá pod prestižní mezinárodní finanční deník The Financial Times. Obsahuje retrospektivní data o téměř 5000 bankách ve 160 zemích světa, řada dat sahá v případech některých bank až do roku 1988. Banky jsou zkoumány v 60 ukazatelích, u každé bankovní instituce je uvedeno její sídlo a informace o jejím vlastnictví, pokud je vlastněna dalším bankovním subjektem. Rozlišuje se vlastnictví domácími či zahraničními bankovními institucemi, uveden je vždy i název a sídlo mateřské banky. Databáze obsahuje široké spektrum bank – obchodní, investiční, hypoteční, spořitelny atd.

Za evropský světadíl jsou k dispozici informace o celkem 1423 bankách v 48 zemích. V databázi jsou mezi evropské banky zařazeny i ty, jež se nacházely na území Turecka a trojice kavkazských států (Arménie, Gruzie a Ázerbájdžán). Vzhledem k provázanosti těchto finančních systémů (zejména Istanbulu) s evropským prostorem byly i bankovní instituce těchto států v kategorii Evropa ponechány.

Při třídění dat v databázi se u sídel jednotlivých bank často vyskytovaly případy, kdy jako sídlo banky byla uvedena určitá lokalita bezprostředně sousedící s finančním centrem. Jednalo se např. o lokality Montrouge (aglomerace Paříže), Sliema, Floriana, Gzira (aglomerace Valletty) atd. Podobně byla před vlastní analýzou v databázi ošetřena poměrně často se vyskytující duplicita místních názvů – např. Firenze a Florence či Den Bosch a S'Hertenbosch.

Cílem práce je identifikace změn v hierarchii finančních center v průběhu finanční krize. Je proto nutné vymezit časová období, ve kterých bude tato změna sledována. Rok 2008 byl rokem, kdy většina burz zaznamenala hluboký propad, v tomto roce také americká banka Lehman Brothers požádala o ochranu před věřiteli. Následující rok následky finanční krize

gradovaly a v roce 2009 HDP Evropské unie poprvé klesl (Eurostat 2015b). Z těchto důvodů byly jako roky před finanční krizí analyzovány roky 2005, 2006 a 2007 (dále v textu první období), roky 2008 a 2009 jako období finanční krize (druhé období) a roky 2010, 2011 a 2012 jako období po finanční krizi (třetí období). Vymezení těchto časových úseků je důležité pro další postup. Pokud jsou v tabulkách a grafech uváděny absolutní hodnoty (u ukazatele HDP, objem celkových aktiv, zisk bank) pro jednotlivá období, jedná se vždy o průměr za toto období a nikoliv o prostý součet, a to z důvodu různé délky výše definovaných období.

Jedním z cílů práce je identifikovat souvislost mezi hierarchií finančních center a změnou zaměstnanosti ve finančním sektoru, a proto jsou klíčovým zdrojem data o zaměstnanosti ve finančním sektoru databáze Eurostat. V roce 2008 se změnila metodika sběru dat, a není proto možné sledovat změnu v zaměstnanosti ve finančním sektoru v třech obdobích (viz dále) jako u dat v databázi The Banker (dále pouze Banker). V datech do roku 2007 nejsou odlišena data o zaměstnanosti ve finančním sektoru a na trhu s nemovitostmi. Od roku 2008 jsou evidována data za tato dvě odvětví odděleně, tj. zaměstnanost ve finančnictví a pojišťovnictví a na druhé straně zaměstnanost na trhu realit. Souvislost změny hierarchie finančních center se změnou zaměstnanosti lze proto sledovat pouze ve druhém a třetím analyzovaném období, navíc pouze ve státech EU, Švýcarska, Norska a Turecka.

Z databáze Eurostat byly použity i údaje o velikosti celkového HDP v jednotlivých NUTS2 regionech, které jsou dostupné pouze za státy Evropské unie.

Údaje databáze Banker a Eurostat byly propojeny na základě jednotek NUTS2. Pokud se tedy v jedné jednotce NUTS2 nacházelo sídlo dvou bankovních institucí (tyto případy nastaly např. v Německu, kde se nachází rozsáhlá síť spořitelen, jež působí zejména na regionální úrovni), bylo jako zástupné pro danou NUTS2 vybráno administrativní sídlo NUTS2 jednotky, v naprosté většině případů bylo i sídlem banky. Využití jednotek NUTS2 jako elementární jednotku zpracování dat má především tu výhodu, že na základě nich lze propojit data databází Eurostat a Bankeru a sledovat, zda vývoj ukazatelů jednotlivých bank má vliv i na změnu zaměstnanosti v bankovním sektoru a růst HDP. Navíc lze takto sledovat i vývoj v hlavních a regionálních finančních centrech. Zároveň NUTS2 jednotka zahrnuje i širší zázemí města, resp i jeho aglomeraci. Další výhodou je, že do regionů NUTS2 je rozděleno i území států, které nejsou součástí EU, např. Norsko, Švýcarsko, Turecko či Srbsko. Pro státy, ve kterých dělení území do jednotek NUTS2 není vymezeno, byly v případě Ruska a Ukrajiny jako ekvivalenty k jednotce NUTS použity tzv. oblasti. Připouštíme však, že funkční vymezení některých urbánních oblastí by bylo vhodnější, nabízí se zejména oblasti Poruří v Německu či Randstadu v Nizozemsku, kde hranice NUTS2 regionů uměle dělí funkčně propojený celek. Nicméně pro účely práce a zachycení hlavních

trendů ve vývoji finančních center lze považovat regiony NUTS2 jako základní jednotku analýzy za dostačující.

3.2. Metody zpracování dat

Následně byla zkoumána časová kontinuita ukazatelů databáze Banker za jednotlivé banky ve zkoumaných letech. Právě kontinuita časové řady se ukázala být velmi omezující při výběru ukazatelů vhodných pro další zpracování. Je žádoucí, aby časová řada banky obsahovala data v každém z let 2005-2012, aby mohly být provedeny součty hodnot za ukazatel, rok a dané finanční centrum. Případné chybějící hodnoty by mohly velmi ovlivnit konečné výsledky.

Z 1423 bank byly u šesti ukazatelů k dispozici údaje alespoň za 800 bank v každém sledovaném roce. Vnitřní struktura těchto 800 bank se však ve sledovaných letech měnila. Jako metodicky nejvhodnější varianta se nakonec ukázalo vybrat ty banky, které obsahují údaj v kontinuální časové řadě 2005-2012⁵. Daní za takto razantní výběr byl významný pokles analyzovaných bank na 389. Tento počet však obsahuje 81 % sumy celkových aktiv bank v celé databázi a v jednotlivých letech se tento podíl pohybuje od 79,1 % do 83,5 %. Na základě tohoto lze tvrdit, že hlavní evropské banky, jež jsou skutečnými tvůrci hierarchie, nebyly oponenty a výběr lze považovat za reprezentativní. Dále tedy bylo analyzováno 389 bank, a to dle následujících ukazatelů: celková aktiva a zisk před zdaněním (tab. 1), jež jsou vyjádřeny v absolutních hodnotách.

Tab. 1: Definice ukazatelů zahrnutých do analýzy

Celková aktiva (total assets)	zahrnuje cenné papíry, pohledávky u klientů, bank, majetkové účasti banky v jiných podnicích, pokladní hotovost, vklady u centrální banky atp. procento změny tohoto ukazatele vyjadřuje růst banky
Zisk před zdaněním (pre-tax profits)	zisk nebo ztráty před odečtením daní, nezahrnuje zisky rozdělené minoritním akcionářům.

Zdroj: Banker 2016, Polouček a kol. 2006, vlastní zpracování

⁵ Na tomto místě byly metodou vícenásobné regresní analýzy (blíže viz Hendl 2004) alespoň orientačně dopočteny chybějící položky u bank, jež v údajích nevykazovaly kontinuální časovou řadu. Tak by se mohl zvýšit počet bank (a v důsledku i počet ukazatelů, jež by bylo možné zahrnout do analýzy). Nicméně pokud byly její výsledky porovnány se známými položkami u vybraných bank, rozmezí nově dopočítaných hodnot se pohybovalo mezi 50 – 150 % původní známé hodnoty. V důsledku takto vysoké variability byl tento postup zamítnut.

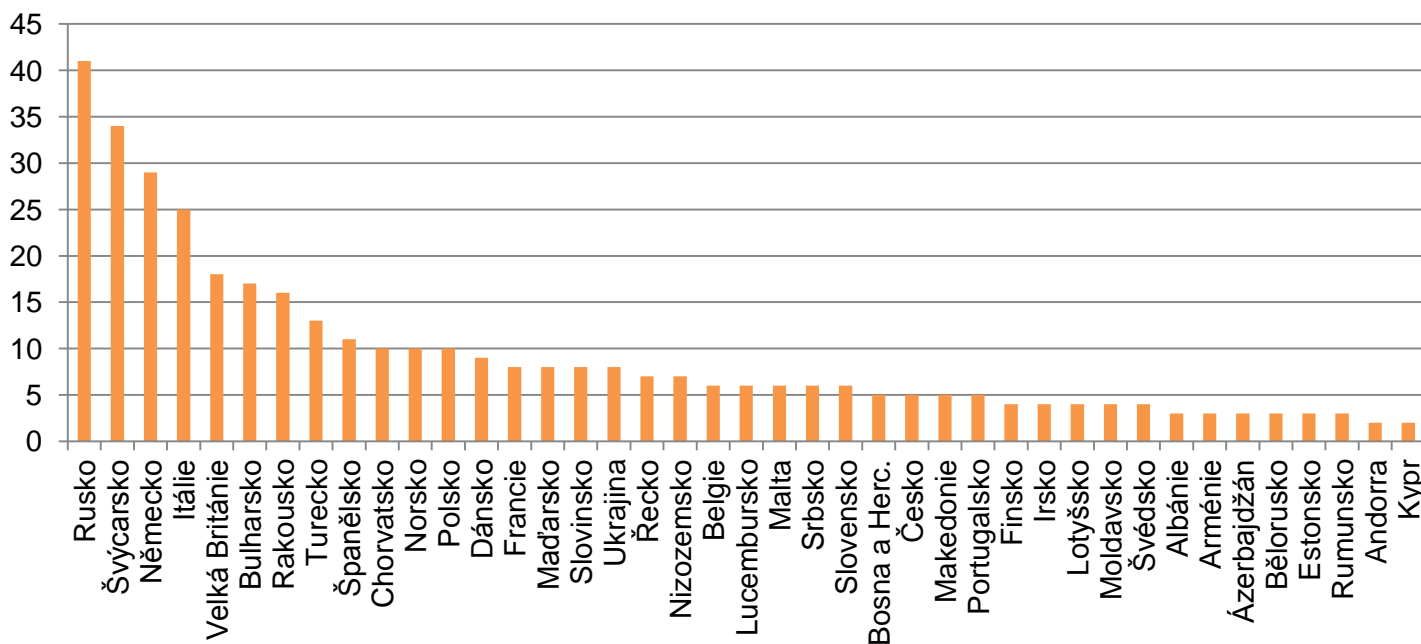
4. Získané výsledky a jejich diskuze

Celkem bylo analyzováno 389 evropských bank ve 46 zemích. V příloze 1 je uvedeno 50 největších bank podle objemu aktiv v roce 2012. K největším evropským bankám patřily v roce 2012 britská HSBC s 5,4% podílem na trhu co do celkových aktiv. Následována byla německou Deutsche Bank a francouzskou Credit Agricole s obdobným podílem na trhu. V první desítce největších evropských bank se nachází čtyři britské, tři francouzské, jedna banka sídlí ve Švýcarsku, Německu a Španělsku (příloha 1). Z českých bank je zastoupena Česká spořitelna (108. největší banka s 0,1% podílem na trhu), Komerční banka (118. největší banka), česká pobočka Raiffeisenbank (207. místo), PPF banka (280. místo) a pobočka německé LBBW Bank (333. místo).

4.1. Míra geografické koncentrace bankovního systému

Co se týče počtu analyzovaných bank v jednotlivých státech Evropy, najdeme markantní rozdíly (graf 1). Nejvíce analyzovaných bank se nachází na území Ruska (41), následuje Švýcarsko (34), Německo (29) a Itálie s 25 bankami. V případě Ruska se jedná spíše o malé banky, neboť při posuzování velikosti bank dle objemu aktiv, významnost jeho finančních center klesá (viz dále).

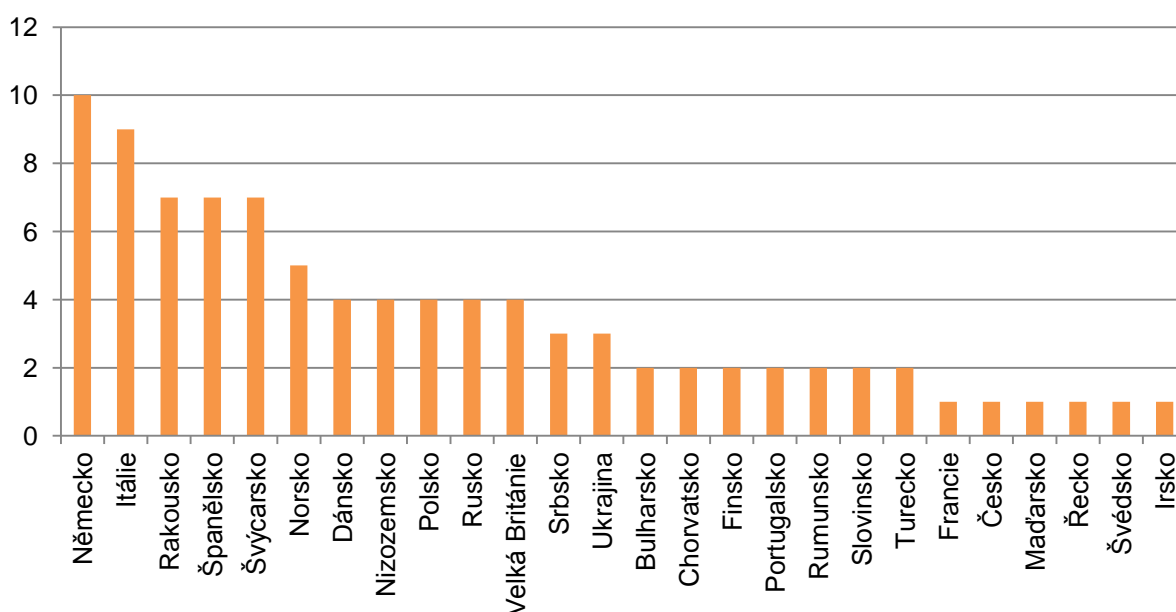
Graf 1: Počet analyzovaných bank v jednotlivých státech

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Významné rozdíly jsou také patrné, pokud se podíváme na velikost prostorové disperze sídel bank v rámci jednotlivých států (graf 2). Německo spolu s Itálií vykazují největší míru geografické disperze sídel jednotlivých bank. V případě Německa mají banky své sídlo v deseti různých regionech NUTS2, resp. v devíti v případě Itálie. Následuje Rakousko, Španělsko a Švýcarsko, ve kterých bychom sídla bank našli v sedmi různých regionech NUTS2. V těchto zemích má velký význam široká síť spořitelen, které mají vlastní autonomii a regionální působnost. V Německu a Rakousku se jedná o tzv. Sparkassen, v případě Švýcarska se jedná o kantonální banky (např. Basler Kantonalbank či St. Galler Kantonalbank). V případě Itálie vykazují regionální působnost tzv. „casa“, což jsou obdoby německých Sparkassen. Mezi země s vysokým regionálním zastoupením sídel bank patří i Norsko, Dánsko, Nizozemsko, Polsko, Rusko či Velká Británie, ve kterých banky sídlí ve čtyřech, resp. pěti regionech NUTS2. V případě Ruska je toto číslo ještě větší, neboť banky, které jako své sídlo udávaly město východně od pohoří Ural, byly zařazeny do jedné kategorie ekvivalentní k regionům NUTS2.

Graf 2: Počet regionů NUTS2 se sídlem alespoň jedné banky

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Pokud bychom se striktně drželi údajů v grafu 2, bylo by možno všechny země s alespoň čtyřmi různými regiony NUTS2, ve kterých sídlí banky, označit jako země s bankovní soustavou s vysokou mírou geografické disperze. Velká Británie je však udávána jako příklad finančního systému s významnými prvky centrality (Wójcik 2009). Pokud se však zkoumá podíl na celkových aktivech bank v hlavním finančním centru a dalších finančních

centrech dle sumy celkových aktiv za období 2005-2007, tzn. ještě před finanční krizí⁶, zjistíme, že v případě Velké Británie na londýnské banky připadá 69 % všech bankovních aktiv lokalizovaných do Velké Británie a 30 % na banky se sídlem v Edinburgu a podíl zbylých dvou regionů (Glasgow a Brentwood) je zcela marginální, a proto nelze britský bankovní systém považovat za regionální.

Podobný tandem na předních příčkách existuje i v Rusku – Moskva a Petrohrad s 80%, resp. 16% podílem bankovních aktiv ze všech bank sídlících v Rusku a v Nizozemí Amsterdam (73 %) a Utrecht (21 %). Centrální strukturu v prostorovém vzorci rozmístění bank má i přes vyšší počet NUTS2 regionů, které alespoň nějakou banku hostí, Norsko – 84 % z celkových aktiv za rok 2005-2007 bylo v bankách sídlících v Oslo, Švýcarsko – v Curychu sídlí banky s celkem 88 % celkových aktiv švýcarských bank, Dánsko – 93 % celkových aktiv v Kodani, či Rakousko – 80 % ve Vídni. V těchto státech má druhé místo v pořadí maximální podíl 6 % celkových aktiv bank sídlících v daném státu.

Za regionální je možné označit strukturu rozmístění bank v Německu, Itálii, Polsku či Španělsku. V Německu v čele stojí Frankfurt nad Mohanem, ve kterém jsou lokalizovány banky s celkem 55 % celkových aktiv ze všech německých bank za období 2005- 2007. Velkou roli však hraje i Mnichov s 22% podílem, následuje Stuttgart s 8 %, Hamburk s 4,5 % a Hannover a Düsseldorf každý s necelými 4 %. V německém hlavním městě je lokalizováno pouze 2,8 % celkových aktiv.

Obdobný prostorový vzorec lze sledovat v Itálii, včetně pozice dvou nejvýznamnějších finančních center a zanedbatelné role hlavního města. V Miláně sídlí banky s celkem 56 % celkových aktiv, v Turíně 21 % a pět, sedm a devět procent z celkových aktiv v prvním sledovaném období se nachází na území jednotky NUTS2 v Boloni, Benátkách a Florencii. Ve Španělsku je míra prostorové disperze bankovních aktiv také vysoká – v Madridu sídlí banky s celkem 50 % celkových aktiv za období 2005-2007, v baskickém Bibau s 24 %, v Barceloně s 19 %.

Posledním státem s výrazně regionálním vzorcem rozmístění bankovních institucí je Polsko – v hlavním městě zde sídlí 70 % z celkových aktiv polských bank, v Katovicích, 11 %, v Gdaňsku a Vratislavi téměř 10 %.

4.2. Velikost finančních center a zisky jejich bank

Velikost banky určuje velikost jejich celkových aktiv (Polouček a kol. 2006), a tedy i finančního centra, pokud za hlavního tvůrce finančního centra považujeme bankovní instituce. Tento ukazatel je vhodným nástrojem pro stanovení řádovosti jednotlivých

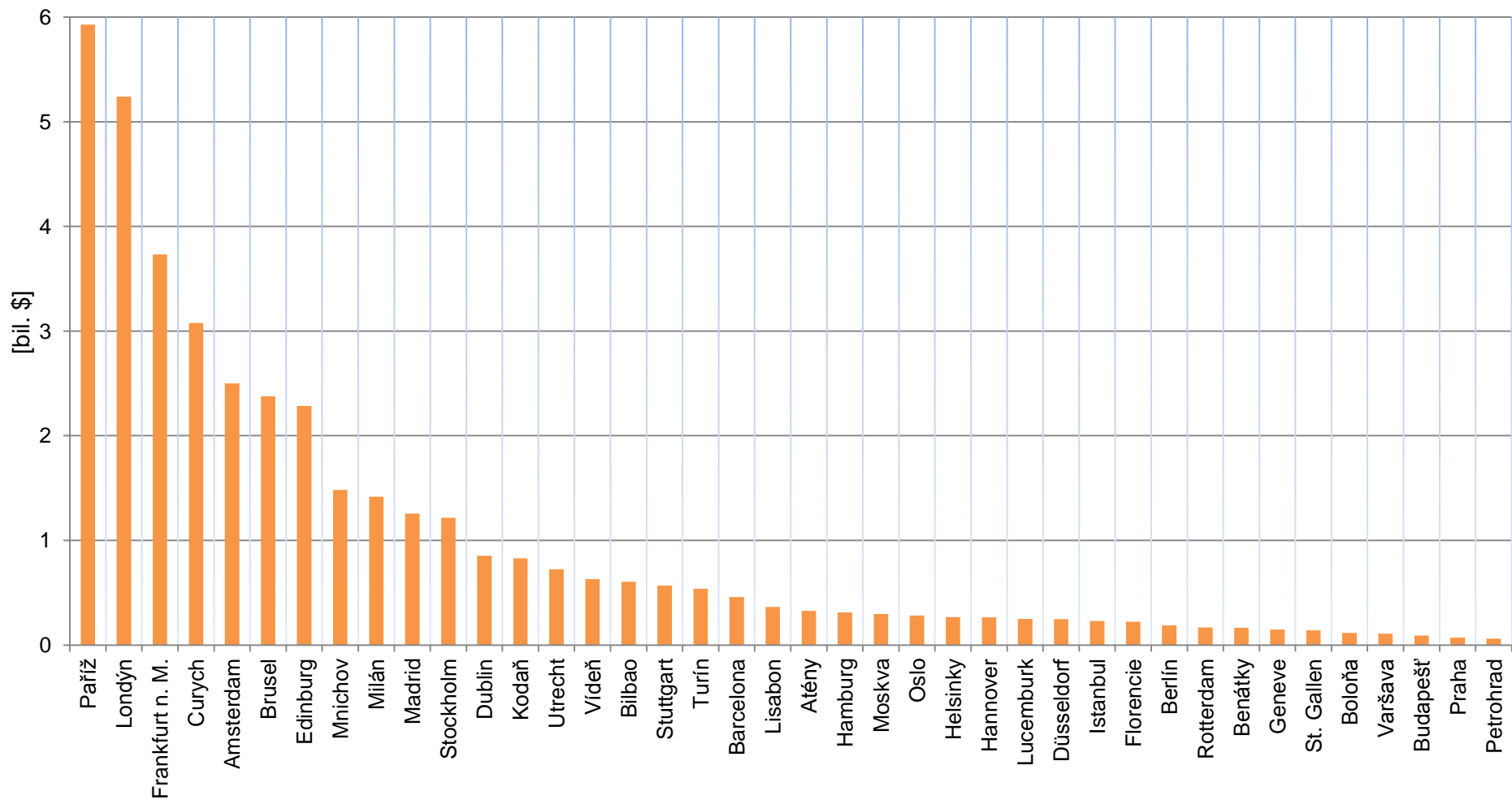
⁶ Toto období bylo zvoleno, aby informace nebyla ovlivněna případnou ztrátou či posílením významnosti hlavních národních finančních center v době finanční krize.

finančních center v analyzovaném souboru. Při analýze celkových aktiv v období před, v průběhu a po finanční krizi lze rámcově zjistit, jak se pozice finančních center vyvíjela s cílem postihnout celkové trendy. Další ukazatel – zisk před zdaněním, poté poslouží k detailnějšímu zkoumání jednotlivých finančních center.

Graf 3 ukazuje objem celkových aktiv u 50 největších finančních center Evropy v období před finanční krizí. Na první pohled lze v grafu vymezit tři významné zlomy identifikující tři shluky. První shluk tvoří Paříž a Londýn. Překvapující je umístění Paříže na prvním místě, přestože je Londýn považován mezi finančními centry za evropskou jedničku (Wójcik 2013). Pravděpodobně by se jeho prvenství ukázalo zřetelněji, kdybychom v rámci finančního trhu analyzovali nejen bankovní, ale i burzovní subjekty (viz Poon 2003). Shodné tři shluky lze vymezit i při vykreslení grafu objemu aktiv za celé období 2005-2012. Tyto tři shluky lze proto považovat za relativně stabilní.

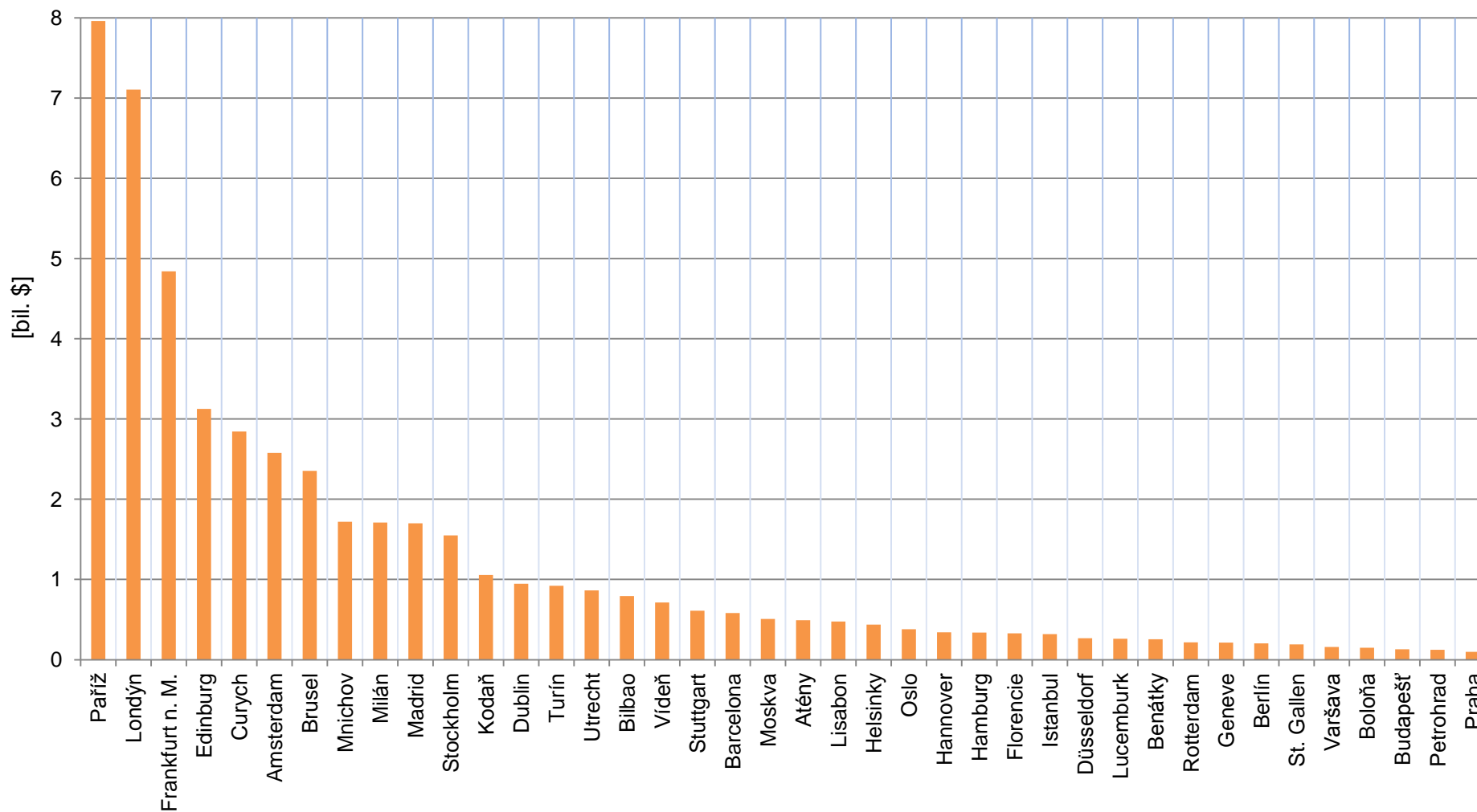
Druhou řádovostní úroveň finančních center tvoří Frankfurt nad Mohanem, Curych, Amsterdam, Brusel a Edinburg. Tato města můžeme označit jako finanční centra druhého řádu. Poslední signifikantní shluk tvoří města Mnichov, Milán, Madrid a Stockholm, jež je pro účely práce možné označit jako finanční centra třetího řádu. Z východní Evropy až na 24. místě najdeme Moskvu, přičemž v Rusku bylo analyzováno 41 bank, které však lze řadit mezi menší hráče na finančním trhu.

Graf 3: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy v letech 2005-2007

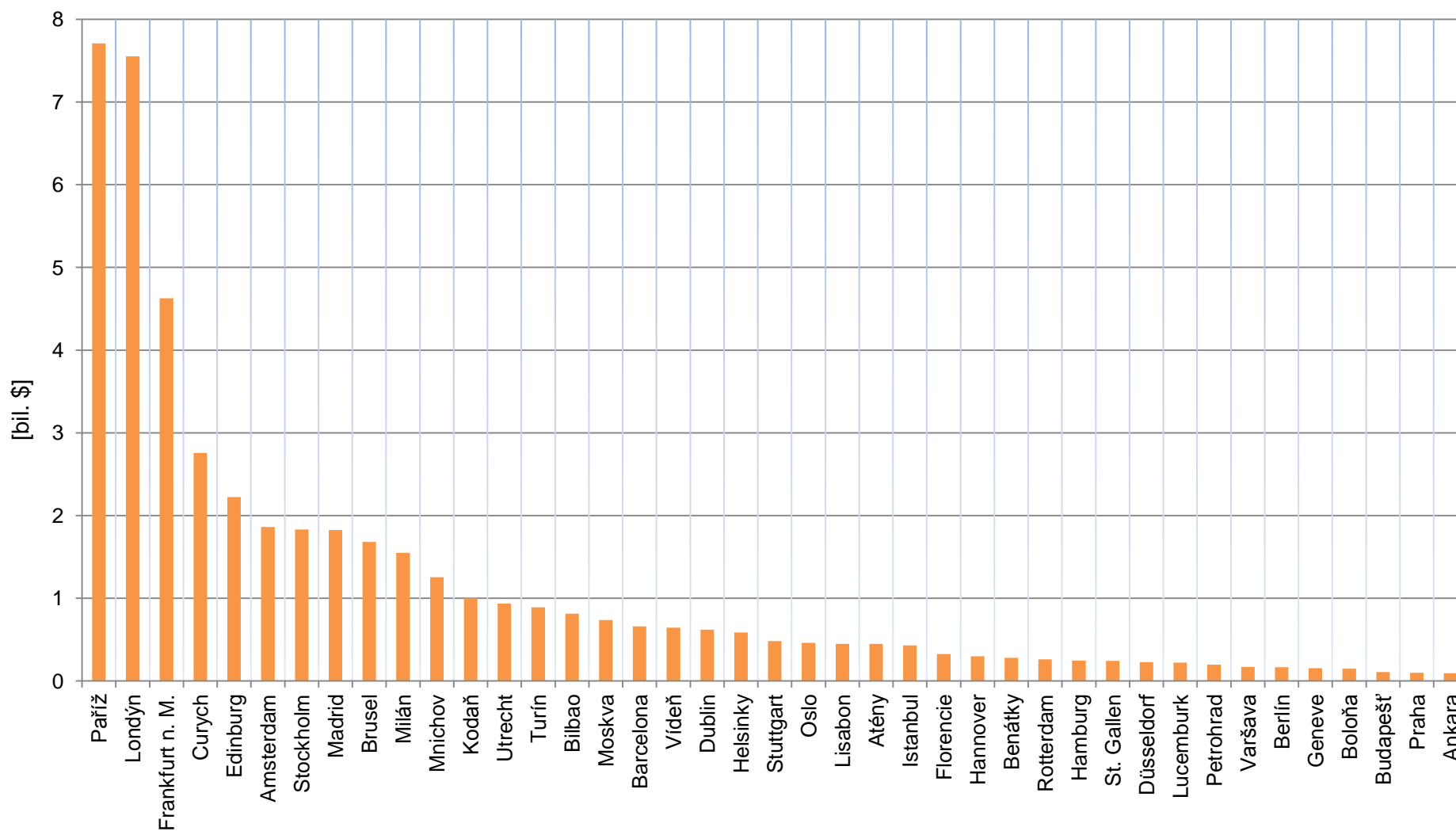
Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Graf 4: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy v letech 2008-2009

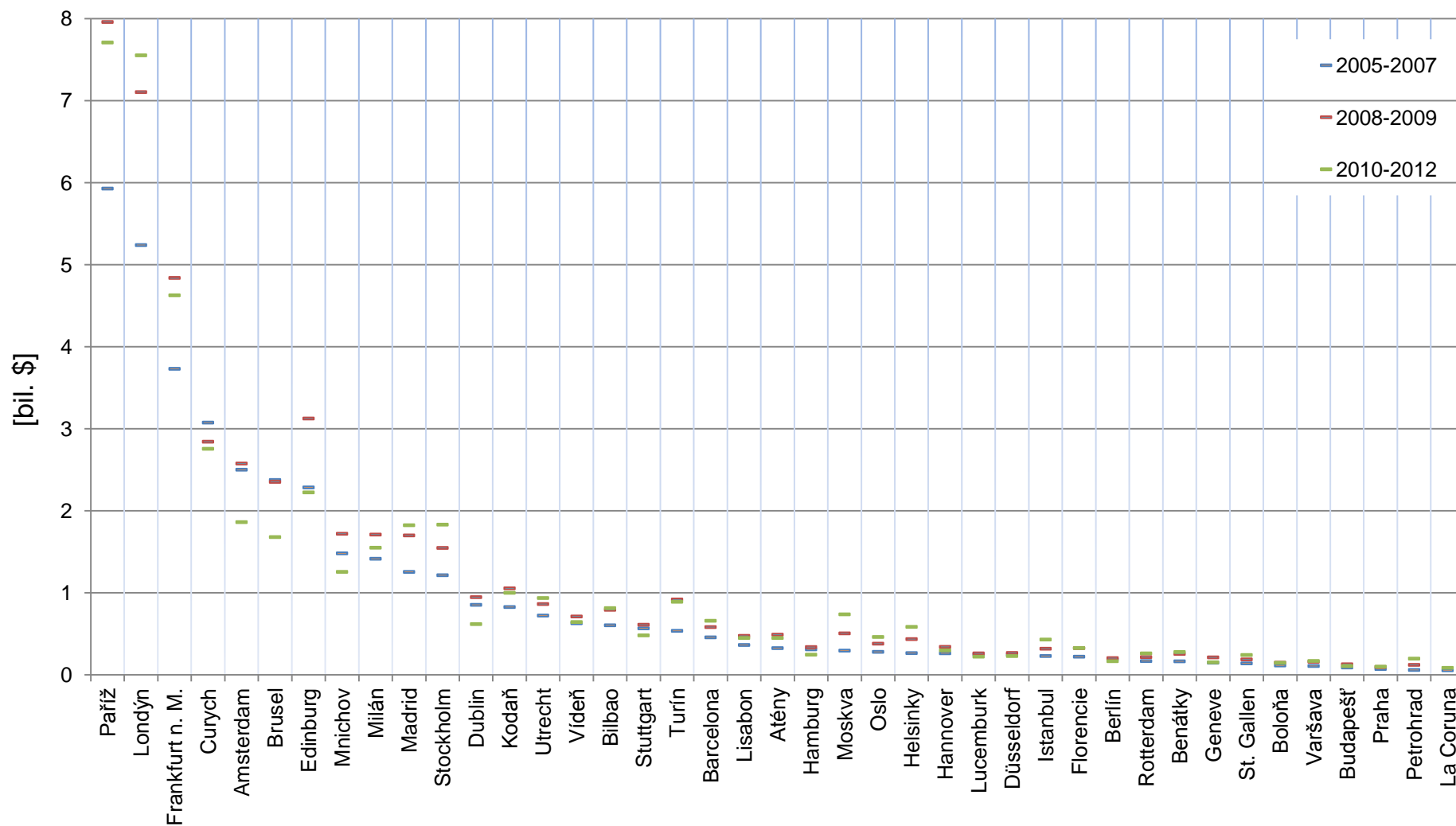
Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Graf 5: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy v letech 2010-2012

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Graf 6: Objem aktiv bank v 40 největších finančních centrech Evropy ve třech sledovaných obdobích

Pozn.: Finanční centra jsou seřazena dle objemu celkových aktiv v období 2005-2007.

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Ve druhém analyzovaném období, tj. v období finanční krize 2008-2009, se opět neměnilo pořadí na vrcholu hierarchie finančních center (graf 4). Co je však velmi zajímavé, je změna objemu celkových aktiv, která jsou do Paříže a Londýna soustředěna. Zatímco v období před finanční krizí byly do Paříže lokalizovány banky s celkovým objemem aktiv 5,9⁷ bilionů dolarů a do Londýna banky s objemem celkových aktiv 5,2 bilionů dolarů, v době finanční krize toto číslo vystoupalo na 7,9 v Paříži a 7,1 bilionů dolarů v Londýně (graf 4). V období po finanční krizi toto číslo zůstalo na stejné řádovostní úrovni (7,7 bilionů \$ v Paříži a 7,5 bilionů \$ v Londýně – graf 5). Pokud vezmeme v úvahu i skutečnost, že je v celé zkoumané časové periodě analyzován neměnný soubor bank a tento rozdíl tedy není způsoben změnou počtu bank, u kterých by byl objem celkových aktiv započítáván, je tento vývoj poměrně překvapivý. Významnou roli na změně této skutečnosti mohly hrát i akvizice, tj. že velké banky během finanční krize realizovaly řadu akvizic bank, které se v době finanční krize ocitly v problémech.

Diskontinuity v objemu celkových aktiv v jednotlivých finančních centrech lze nalézt i v období finanční krize. Druhý shluk vytváří stejná města (Frankfurt, Curych, Brusel, Amsterdam, Edinburg), pouze se oproti prvnímu analyzovanému období proměnilo jejich pořadí, Edinburg se v předkrizovém období umístil na posledním místě tohoto shluku, nyní je na druhém místě. Třetí shluk zůstává též stejný (graf 4) a pořadí jeho center se nezměnilo.

Z grafu 5, který ukazuje objem celkových aktiv po finanční krizi je patrné, že již není možné (kromě prvních dvou center) identifikovat v grafu zřetelné diskontinuity, na základě kterých by bylo možné finanční centra shlukovat. Velikost celkových aktiv i co do řádu zůstala u dvou vedoucích center na stejné úrovni, nelze již však jednoznačně rozlišit mezi centry druhého a třetího řádu, zejména z důvodu poklesu objemu aktiv u center druhého řádu. Dle objemu aktiv bank sídlících ve finančních centrech lze proto tvrdit, že finanční krize přispěla ke zmenšení rozdílů mezi finančními centry druhého a třetího řádu a posílení pozice dvou největších finančních center Evropy Londýna a Paříže.

V grafech 3 až 6 lze dobře sledovat vývoj hierarchie finančních center na předních pozicích. Obtížně zde lze sledovat vývoj regionálních finančních center. Pro tento účel je lépe zjistit v jednotlivých obdobích změnu v objemu aktiv bank sídlících ve finančním centru (příl. 2). Jako základní hodnota zde figuruje objem celkových aktiv bank v letech 2005-2007 a následně je vypočten poměr k tomuto časovému úseku pro léta 2008-2009 a 2010-2012. Z výsledků je evidentní, že např. Londýn stále posiloval svou pozici a je překvapivé, že

⁷ Toto číslo označuje průměrnou hodnotu pro jeden rok v období před finanční krizí 2005-2007, nikoliv sumu za celé období z důvodu různé délky vymezených období a možnosti jejich komparace. Blíže viz kapitola 3.1. Pokud je dále v textu či grafech uvedena hodnota celkových aktiv, zisků před zdaněním či velikost HDP za určité období, jedná se vždy o takto upravený údaj. Pro získání celkové absolutní hodnoty za všechny roky jednotlivých období, je třeba vynásobit absolutní hodnoty číslem dvě pro období finanční krize, resp. třemi pro období před a po finanční krizi.

nejmarkantněji vzrostl objem aktiv jeho bank v období rozvoje finanční krize, což potvrzuje i graf 4 a 6. Opět jsou zkoumány stále tytéž banky, takže vzrůst objemu aktiv nelze přisuzovat např. navýšení počtu analyzovaných bank, ale spíše vlivu akvizic, jak bylo diskutováno výše. Obdobně mezi prvním a druhým obdobím vzrostla celková aktiva bank i v Paříži, ve třetím období byl však již zaznamenán pokles. Obdobný vývoj nastal i ve Frankfurtu n. M. Z dalších měst identifikovaných vedle Frankfurtu jako finanční centra druhého řádu nastal v pokrizovém období pokles objemu celkových aktiv nejvíce v Bruselu a Amsterdamu o více než čtvrtinu. V Curychu v období 2010-2012 nastal pokles o 10 % (graf 6, příloha 2) v porovnání s předkrizovou hodnotou a v Edinburgu zůstala tato hodnota podobná, klesla pouze o tři procentní body. V případě Edinburgu je důležitá skutečnost, že v období finanční krize zde hodnota objemu aktiv vzrostla o celých 37 %, což je obdobný vývoj jako ve Frankfurtu, pouze s tím rozdílem, že Frankfurt se na své pozici udržel a ve třetím období ztratil pouze 6 procentních bodů, Edinburg oproti tomu rovných 40 a v období 2010-2012 na nacházel na 97 % předkrizové hodnoty. V prvních padesáti analyzovaných finančních centrech jsou Curych a Brusel jedinými, u kterých se objem celkových aktiv jejich bank v období finanční krize snížil, jinak byl u všech zaznamenán nárůst, mírný v případě již zmíněných finančních center druhého řádu (např. Amsterdam – vzrůst o 8 procentních bodů), a velmi dramatický např. u Petrohradu (nárůst o 102 % - příloha 2), Turína, Moskvy, Helsinek, Benátek, Atén, Linzi a Varšavy (nárůst od 71 do 49 %). Největší pokles co do objemu aktiv byl zaznamenán u bank v Reykjavíku (54. místo ve velikosti objemu aktiv) na 16 % předkrizové hodnoty.

Pokud se detailněji podíváme na vývoj finančních center definovaných dle grafu 3 jako centra třetího řádu (Mnichov, Milán, Madrid, Stockhom) zjistíme, že hodnota celkových aktiv bank se v krizovém období ve všech čtyřech městech zvýšila. K tomuto zvýšení došlo v rozmezí 16 % (Mnichov) až 35 % (Madrid). V případě Mnichova však ve třetím období nastal dramatický pokles na 85 % původní předkrizové hodnoty, oproti druhému období ztratil i Milán (ze 121 na 109 % hodnoty před finanční krizí), ale objem aktiv bank v Madridu a Stockholmu dále rapidně rostl.

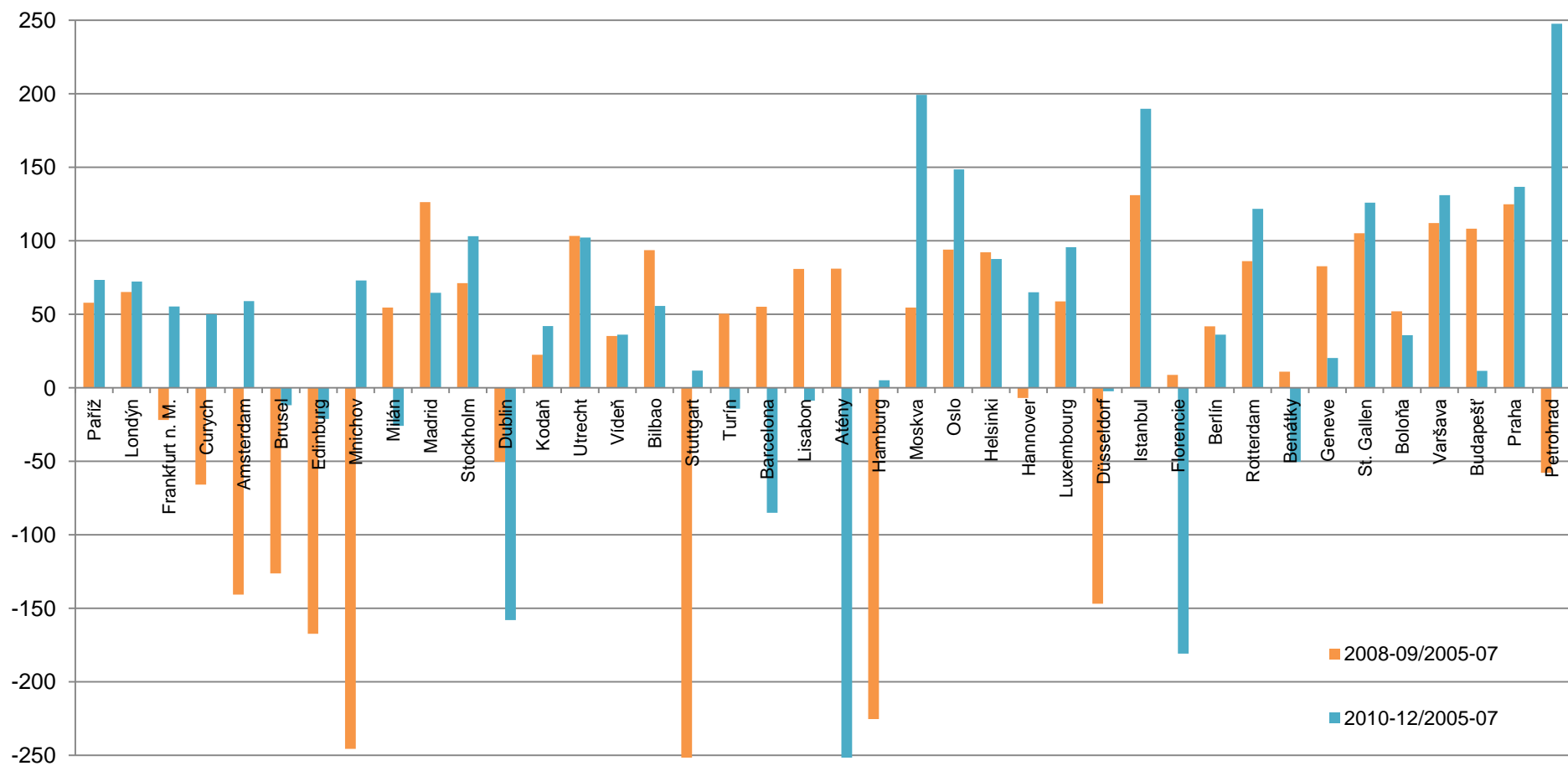
V případě finančních center postkomunistické části Evropy (Varšava, Budapešť, Praha, Moskva, Kyjev dále malá národní centra – Lublaň, Tallin, Záhřeb, Bukurešť, Sofie, Minsk, Riga, Vilnius), byl u všech (kromě Gdaňsku) zaznamenán vzrůst objemu aktiv bank v letech finanční krize. Ve třetím období pak některá z těchto center pokračovala v růstu (Varšava, Praha, Moskva, Petrohrad, Sofie, Kyjev) a jiná naopak zaznamenala pokles v objemu celkových aktiv svých bank (Budapešť, Riga, Vilnius, Tallin, Bukurešť, Lublaň, Záhřeb, Sarajevo).

Pro sledování bezprostředních důsledků finanční krize je vhodným indikátorem zisk banky před zdaněním (dále pouze zisk banky). Na tomto ukazateli je velmi rychle zřejmé,

zda banka i přes zhoršení situace na finančním trhu je schopna generovat zisk nebo zda její problémy vyústí ve finanční ztrátu. Navíc pokud tento ukazatel budeme sledovat za jednotlivá období a pro stále tytéž banky, můžeme i malé odlišnosti ve vývoji interpretovat jako výsledek hospodaření bank a ne jako důsledek proměnlivého zastoupení bank v souboru. Hodnota ukazatele vyjadřuje zisk před zdaněním, čímž je ošetřen vliv rozdílné daňové hladiny nastavené v jednotlivých zemích.

Graf 7 zobrazuje vývoj ukazatele zisk před zdaněním ve třech sledovaných obdobích. Hodnota období 2005-2007 je 100 %. Z grafu je patrné, že naprostá většina finančních center v průběhu finanční krize zaznamenala pokles zisků svých bank. První dvě nejsilnější centra Londýn a Paříž sice zaznamenaly ztráty, nebyly však nikterak dramatické a již ve třetím období byla zaznamenána vzrůstající tendence zisků jejich bank. Z grafu také jasně vystupuje shluk center, jejichž banky trpily ve stovkách procent. Jedná se zejména o finanční centra, která co do velikosti obsazovala příčky bezprostředně za vedoucí dvojicí Londýn, Paříž, tj. Curych, Amsterdam, Brusel, Edinburg a Mnichov. Dramatický propad zisků finančních center druhého řádu je evidentní i z grafu 8, který zobrazuje zisky bank ve finančních centrech v absolutních hodnotách.

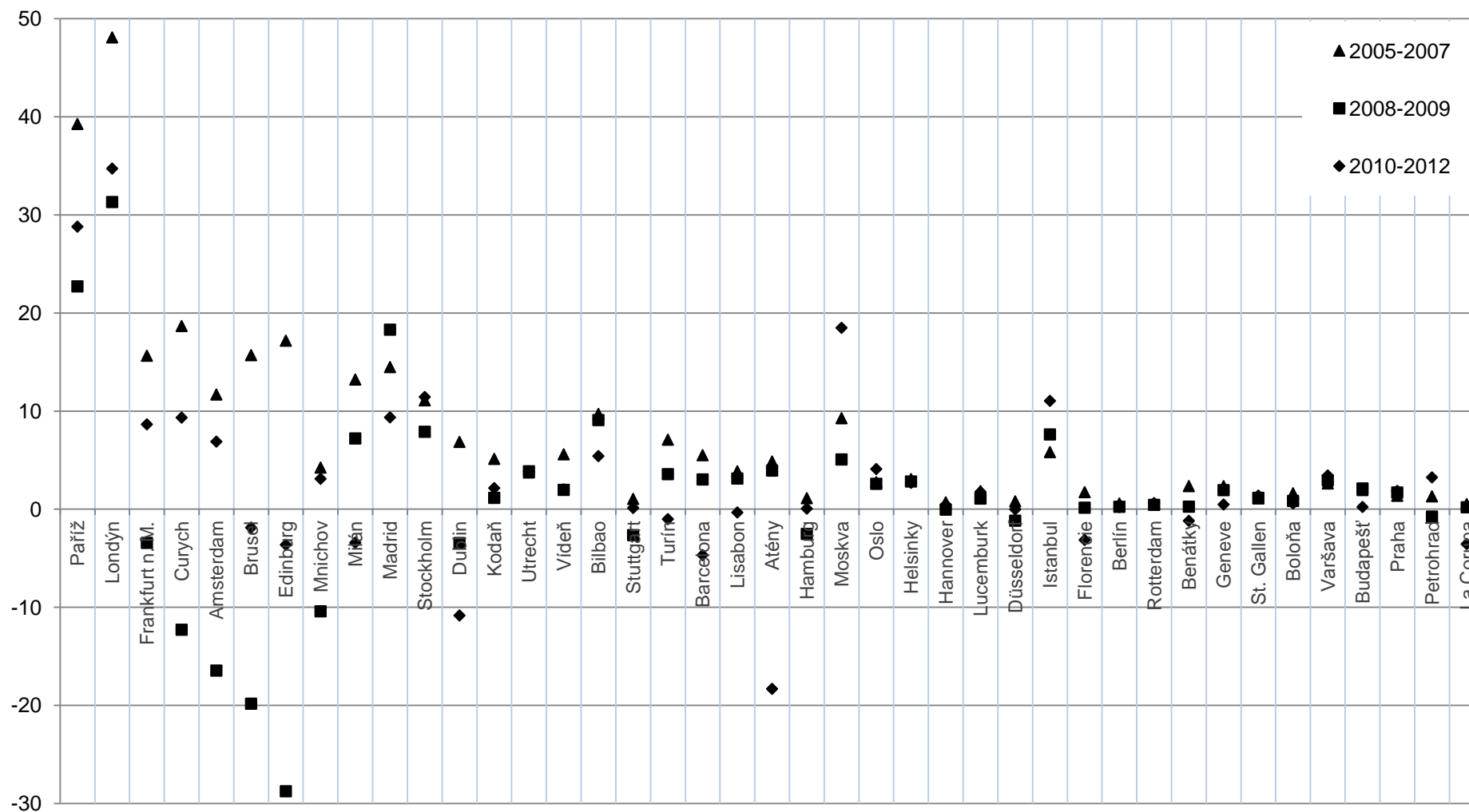
Graf 7: Zisky bank ve 40 největších finančních centrech Evropy

Pozn.: Hodnoty jsou vyjádřeny v procentech prvního období, hodnota za období 2005-2007 = 100 %, finanční centra jsou seřazena dle objemu celkových aktiv v období 2005-2007.

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Graf 8: Zisky bank ve 40 největších finančních centrech Evropy v mlrd. USD

Pozn.: Finanční centra jsou seřazena dle objemu celkových aktiv v období 2005-2007.

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

V celkem dvaceti finančních centrech (ze všech 111 analyzovaných, včetně regionálních finančních center) ve druhém analyzovaném období, tj. v letech finanční krize zisky bank klesly o více než 100 % předkrizové hodnoty (příloha 3). Z hlediska shluků vymezených na základě objemu aktiv v letech 2005-2007 je největší pokles zisků zaznamenán ve městech vymezených jako finanční centra druhého řádu. V případě Frankfurtu poklesly zisky jeho bank oproti období 2005-2007 o 122 %, v Curychu o 166 %, v Amsterdamu, Bruselu a Edinburgu jsou propady nejrazantnější, zisky bank v těchto centrech klesly o 241, 226 a 267 %.

Ve finančních centrech definovaných jako centra třetího řádu byl vývoj diferencovaný. V případě Mnichova nastal dramatický propad zisků bank podobně jako u měst definovaných jako centra druhého řádu, a to o celých 346 %. Pokles, i když ne tak dramatický, nastal rovněž v případě Milána a Stockholmu o 45, resp. 29 %, oproti prvnímu období. Pouze v Madridu zisky jeho bank ve druhém období vzrostly o 26 %.

Dramatickým poklesem zisků nebyly postiženy jen mnichovské banky, ale i banky v dalších německých regionálních centrech – v Stuttgartu (pokles zisků o 354 %), Hamburku (325 %), Düsseldorfu (pokles zisků bank o 247 %) a enormní propad nastal také v rakouském regionálním centru Klagenfurtu a to o celých 744 % hodnoty zisků v období 2005-2007 (příloha 2). Dle všeho se však jednalo pouze o krátkodobé otřesy, neboť v pokrizovém období tato centra sice vykazovala menší zisky než v letech 2005-2007, ale oproti období ve finanční krizi už značně vzrostly – v Mnichově zisky bank dosáhly 73 % hodnoty před finanční krizí, ve Stuttgartu 12% a v Hamburku 5% hodnoty období před krizí (příloha 3).

V naprosté většině analyzovaných regionů zisky bank v období finanční krize klesly a ve třetím období pak stouply, ale nedosáhly předkrizové úrovně. Z tranzitivních zemí střední a východní Evropy přesně tato situace nastala v baltských státech, které byly velmi liberalizovanými otevřenými ekonomikami (Smith, Swain 2010). Některá národní finanční centra tranzitivních zemí však prošla finanční krizí, aniž by jejich banky zaznamenaly významné ztráty. Příkladem je Varšava, Praha, Bratislava či Bělehrad. V těchto centrech zisky v nich sídlících bank v porovnání s lety 2005-2007 stouply ve druhém i třetím období (tab. 2). Zisky budapeštských bank sice stouply ve druhém analyzovaném období, ve třetím ale klesly na 5 % hodnoty prvního období (tab. 2).

Porovnáme-li vývoj těchto center s Vídní, která je centrem středoevropského bankovního klastru (Karreman 2009), zjistíme, že si v porovnání s centry, do kterých vídeňské a zahraniční banky prostřednictvím Vídně umísťují své pobočky, vedla o poznání hůře, ale její propady nebyly tak razantní jako v případě Mnichova či Amsterdamu. Zisky vídeňských bank klesly v období krize na 35 % hodnoty let 2005-2007 a tato hodnota zůstala stejná i v letech 2010-2012. Polské, české, slovenské i maďarské banky dokázaly svým

mateřským bankám (neboť ve všech těchto zemích je majoritní část bankovních aktiv vlastněna zahraničními subjekty – viz obr. 5) generovat zisk. Pouze Slovinsko bylo jedinou ekonomikou, ve které jsou bankovní aktiva vlastněna zahraničními subjekty pouze z jedné čtvrtiny. Zisky lublaňských bank klesaly v průběhu všech sledovaných období, ve třetím byl propad ještě razantnější než ve druhém období.

Popsaná skutečnost je s největší pravděpodobností důsledkem vlastnických vztahů mezi bankami. Např. vídeňská Erste Bank vykazuje ve střední Evropě výraznou expozici (např. v Česku vlastní Českou spořitelnu - Banker 2014), tyto bankovní domy pod zahraniční kontrolou se vzhledem k omezené míře své autonomie ve větším rozsahu neúčastnily nákupu „toxických“ aktiv. Tyto transakce se odehrávaly v mateřské bance a země střední Evropy byly v důsledku toho méně postihnuty poklesem zisků jejich bank. Ve Slovinsku jsou tři čtvrtiny bankovních aktiv vlastněna domácími bankami, které na mezinárodním trhu obchodovaly samostatně, a proto pravděpodobně došlo k nákupu „toxických“ aktiv, které obsahovaly např. i nedostatečně zajištěné úvěry. Dopady krize ve slovinském bankovním sektoru proto byly markantnější.

Tab. 2: Vývoj zisků před zdaněním v bankách finančních center tranzitivních ekonomik

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mil. \$]	období 2008-2009 [mil. \$]	období 2010-2012 [mil. \$]
23.	Moskva	100	55	199	9272	5066	18486
37.	Varšava	100	112	131	2622	2936	3435
38.	Budapešť	100	108	12	1951	2110	225
39.	Praha	100	125	137	1362	1701	1862
40.	Petrohrad	100	-58	248	1309	-758	3240
53.	Bratislava	100	132	164	556	732	911
56.	Lublaň	100	42	-108	408	171	-439
58.	Tallin	100	-64	63	658	-420	413
64.	Sofie	100	143	76	490	702	372
66.	Bukurešť	100	150	-2	430	643	-8
73.	Katowice	100	85	118	263	225	310
74.	Kyjev	100	-129	-56	316	-406	-177
76.	Gdaňsk	100	6	14	358	23	51
77.	Vratislav	100	86	109	498	429	543
79.	Riga	100	-135	51	321	-432	163
82.	Split	100	158	106	166	263	176
88.	Minsk	100	92	33	160	148	53
89.	Bělehrad	100	205	214	131	268	280
90.	Dnitropetrovsk	100	128	97	195	250	190
91.	Maribor	100	93	-187	75	70	-140
94.	Kazaň	100	47	14	91	42	12
95.	Sarajevo	100	39	-13	39	15	-5

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mil. \$]	období 2008-2009 [mil. \$]	období 2010-2012 [mil. \$]
96.	Vilnius	100	-177	11	44	-77	5
97.	Cluj-Napoca	100	182	158	56	102	89
100.	Skopje	100	81	95	53	43	50
101.	Tirana	100	108	115	51	55	59
102.	Baku	100	153	10	83	126	8
104.	Tbilisi	100	-100	304	50	-51	153
106.	Varna	100	199	129	26	52	34
107.	Kišiněv	100	120	123	38	46	47
108.	Niš	100	140	82	67	94	55
109.	Záporoží	100	83	14	13	11	2
110.	Jerevan	100	118	158	25	29	39
111.	Novi Sad	100	-93	-112	19	-18	-22

Pozn.: Finanční centra jsou seřazena dle objemu celkových aktiv v období 2005-2007.

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Tab. 3: Banky finančních center s rostoucími zisky ve všech sledovaných obdobích

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mil. \$]	období 2008-2009 [mil. \$]	období 2010-2012 [mil. \$]
29.	Istanbul	100	131	190	5814	7618	11040
35.	St. Gallen	100	105	126	1098	1154	1382
37.	Varšava	100	112	131	2622	2936	3435
39.	Praha	100	125	137	1362	1701	1862
44.	Linz	100	118	151	399	470	604
49.	Bern	100	135	144	345	466	496
53.	Bratislava	100	132	164	556	732	911
68.	Lucern	100	144	170	114	164	194
70.	Valletta	100	108	115	308	332	353
80.	Bregenz	100	133	193	69	92	133
89.	Bělehrad	100	205	214	131	268	280
101.	Tirana	100	108	115	51	55	59
107.	Kišiněv	100	120	123	38	46	47
110.	Jerevan	100	118	158	25	29	39

Pozn.: Finanční centra jsou seřazena dle objemu celkových aktiv v období 2005-2007.

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Finanční centra v tranzitivních zemích nebyla jediná, jejichž zisky stoupaly ve druhém i třetím sledovaném období. Celkem v 15 analyzovaných finančních centrech (z nich mají některá pouze regionální působnost) ve všech třech sledovaných obdobích zisk jejich bank rostl. Kromě již zmíněné Prahy, Varšavy, Bratislavy či Belěhradu tomu tak bylo i ve

finančních centrech Švýcarska (St. Gallen, Bern, Lucern) a dalších alpských centrech např. v Linzi či v Bregenz (tab. 3). Ani banky malých balkánských, východoevropských a kavkazských zemí nebyly dle tohoto ukazatele finanční krizí významně zasaženy – zisky bank v Tiraně, Kišiněvu a Jerevanu stabilně rostly (tab. 3).

Z největších finančních center pak téměř raketový růst zaznamenal Istanbul, který je co do velikosti celkových aktiv 29. největším evropským finančním centrem. Velmi podobné výsledky vykazovala i Ankara, jejíž banky vykázaly vyšší zisk ve druhém sledovaném období (nárůst o 10 procentních bodů), ve třetím období už však mírně stagnovala a její banky vykazovaly zisky v překrizových hodnotách.

4.3.1. Zaměstnanost ve finančním sektoru ve vztahu k ziskům bank finančních center

Jak bylo popsáno v kapitole 3. 1., metodika sběru dat o zaměstnanosti ve finančním sektoru se v roce 2008 změnila. V nové metodice je odlišena zaměstnanost v odvětví finančnictví a pojišťovnictví a na druhé straně zaměstnanost ve sféře nemovitostí. Pro účely analýzy je toto rozdělení vhodnější, nicméně schází data za roky 2005-2007, takže nelze jako referenční hodnotu, vzhledem ke které by byl porovnáván další vývoj považovat data prvního období, ale údaje za období finanční krize. Lze proto pouze sledovat, zda po finanční krizi zaměstnanost ve finančnictví a pojišťovnictví dále klesala či stoupala, přičemž nelze zjistit, jak velké propady v zaměstnanosti nastaly ve druhém analyzovaném období. Vzhledem k této skutečnosti je nutné výsledky interpretovat s opatrností, tedy spíše jako schopnost bank ve finančním centru vypořádat se s krizí. Je důležité také zopakovat, že data jsou dostupná pouze pro státy Evropské unie, Švýcarska a Norska.

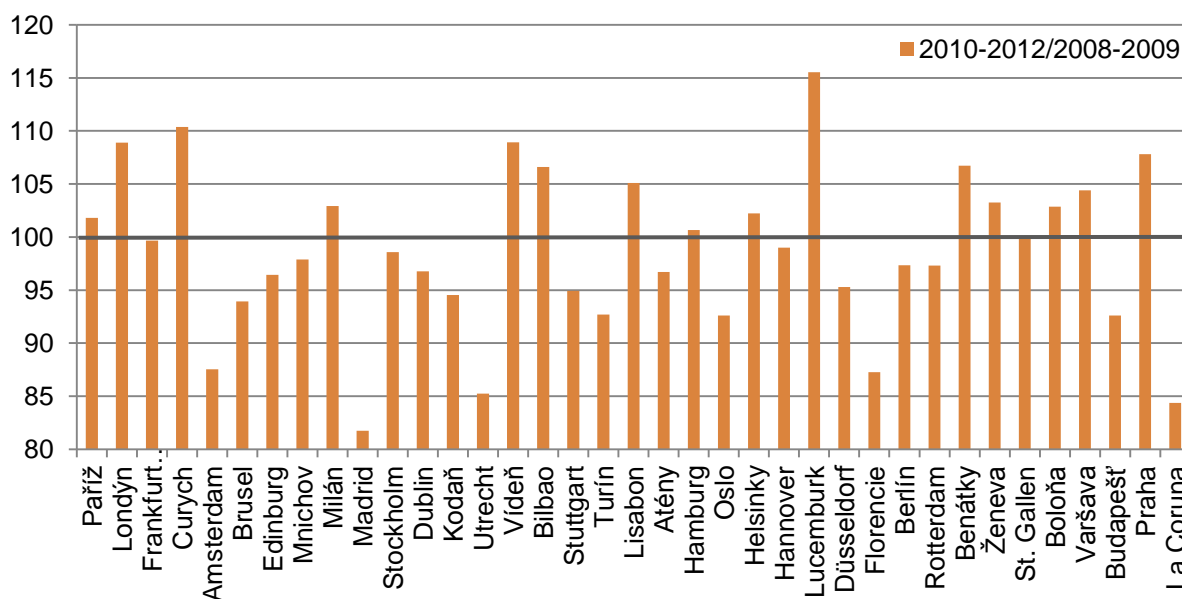
Pokud se opět budeme držet řádovostní úrovně vymezené na základě objemu aktiv v letech 2005-2007, zaměstnanost ve finančnictví a pojišťovnictví v letech 2010-2012 oproti letům 2008-2009 vzrostla v obou městech vedoucích evropskou hierarchii – tj. v Londýně a Paříži. Podobně si vedla následující finanční centra Frankfurt a Curych, která v pokrizovém období zaznamenala nárůst v zaměstnanosti ve finančním sektoru. Důsledky finanční krize způsobily pokles zaměstnanosti v Amsterdamu, Bruselu, Edinburgu, Mnichově a dramatický pokles byl zaznamenán v Madridu (graf 9).

Finanční centra na nejvyšších příčkách hierarchie svou pozici i v zaměstnanosti ve finančním sektoru posílila, u většiny měst vymezených jako centra druhého a třetího řádu počet zaměstnanců ve finančnictví a pojišťovnictví klesl. Největší relativní nárůst v zaměstnanosti v období po finanční krizi vzhledem k období finanční krize nastal v Lucemburku, vysokých hodnot dosahoval již zmíněný Londýn a Curych, dále Vídeň, Bilbao, Lisabon, Milán, Ženeva, Benátky, Boloňa, Varšava či Praha (graf 9). Zastoupeny jsou západoevropské země i bývalé komunistické země. Kromě Londýna se jedná o národní

centra menších států, která lze (vzhledem k Frankfurtu či Amsterdamu) označit jako regionální finanční centra.

Pokud se podíváme na vývoj zaměstnanosti ve finančních centrech, za která jsou data k dispozici a jejichž banky vykazovaly stoupající zisky ve všech třech sledovaných obdobích (tab. 3), zjistíme, že ve všech kromě Bratislavy (tj. ve Varšavě, Praze, Linzi, Lucernu, Valletě a v Bregenz) zaměstnanost ve finančním sektoru rosla.

Graf 9: Změna zaměstnanosti ve finančních centrech ve druhém a třetím období [%]

Pozn.: Finanční centra jsou seřazena dle objemu celkových aktiv v období 2005-2007.

Zdroj: Eurostat (2015a), vlastní zpracování

Základním nástrojem pro zjištění závislosti mezi ziskovostí bank a zaměstnaností v odvětví pojišťovnictví a bankovníctví je výpočet korelačního koeficientu. Vzhledem k vysokým hodnotám (zejména pro Londýn a Paříži) byl vypočten Spearmanův koeficient pořadové korelace, který je robustní k odlehlým hodnotám (viz Hendl 2004). Hodnota tohoto koeficientu vypočtená pro 86 finančních center, za která jsou k dispozici údaje o zaměstnanosti ve finančním sektoru, nabývá hodnoty 0,26 (která je signifikantní na 95% hladině významnosti) pro období finanční krize. Pro období po finanční krizi však již závislost signifikantní není. Zajímavá je však skutečnost, že hodnota korelačního koeficientu nabývá signifikantní hodnoty 0,27 mezi ukazatelem zaměstnanost ve finančnictví a pojišťovnictví v období 2010-2012 a zisky bank v letech 2008-2009. Z toho je možné usuzovat, že zisky bank mají určitý vliv na zaměstnanost ve finančním sektoru. Výsledky hospodaření bank se však do zaměstnanosti ve finančnictví a pojišťovnictví promítnou s určitým časovým zpožděním.

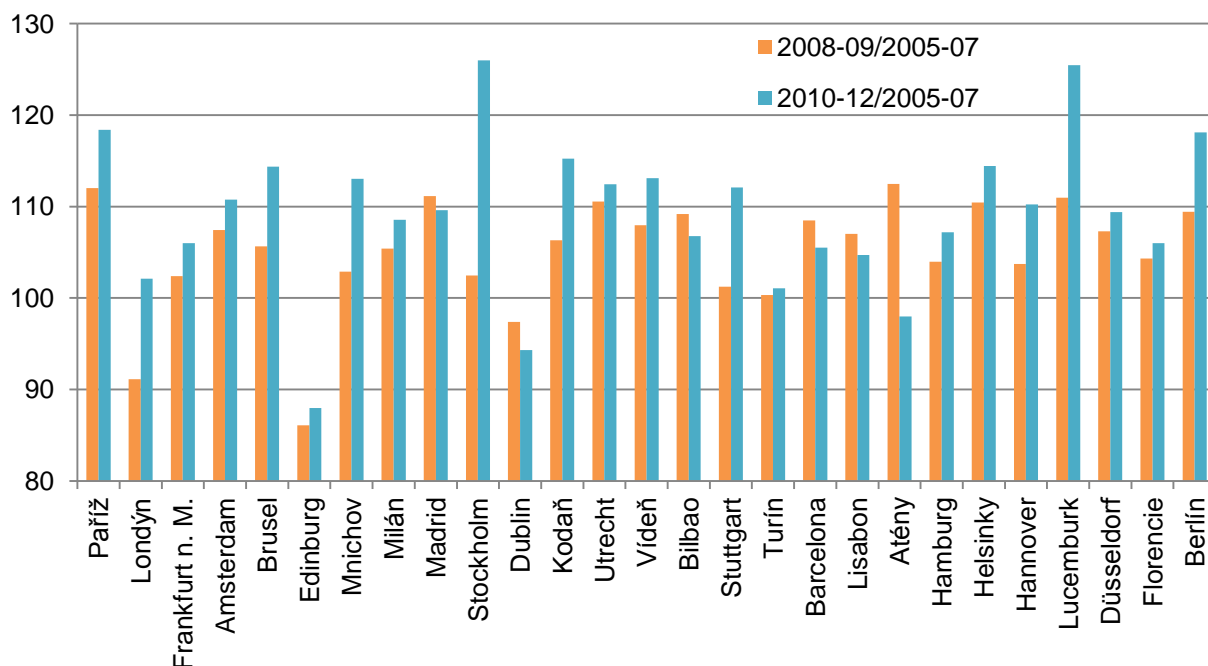
Pokud stejnou analýzu provedeme pouze pro 11 největších finančních center dle objemu aktiv v roce 2005-2007, tj. zahrneme-li pouze finanční centra definovaná jako prvního, druhého a třetího řádu, zjistíme, že na 95% hladině významnosti je prokazatelná závislost mezi zisky bank a zaměstnaností ve finančnictví a pojišťovnictví v období finanční krize a závislost je prokazatelná také mezi zisky bank v období finanční krize a zaměstnaností ve finančnictví a pojišťovnictví v letech 2010-2012. Je tím opět potvrzeno časové zpoždění, se kterým se výsledky hospodaření bank promítají do zaměstnanosti v odvětví.

4.3.2. Zisky bank ve finančních centech ve vztahu k hrubému domácímu produktu

Ukazatel hrubý domácí produkt (HDP) vyjadřuje výkonnost ekonomiky států. Bankovní krize se do dalších ekonomických odvětví přelila s časovým odstupem a s různým dopadem na jednotlivé sektory hospodářství (viz vliv antikrizových opatření v západní Evropě a jeho pozitivní důsledky pro automobilový průmysl v Polsku - Smith, Swain 2010). Předpokladem pro tuto část práce je, že nebude existovat vztah mezi zisky bankovního sektoru a růstem, resp. poklesem HDP v jednotlivých finančních centrech, neboť předpokládáme, že důsledky bankovní krize se transformovaly do ekonomické krize s určitým časovým zpožděním, navíc předpokládáme u ekonomické krize větší míru prostorové disperze (Serwa 2010).

Graf 10 ukazuje, že v období finanční krize oproti předchozímu období HDP velmi razantně pokleslo v Londýně (zde ale v pokrizovém období došlo k opětovnému nárůstu), dále v Edinburgu, Dublinu, Glasgow a Brentwoodu. V porovnání s obdobím finanční krize klesla velikost HDP ve třetím analyzovaném období u většího počtu finančních center. Jedná se například o Bilbao, Barcelonu, Lisabon, Atény (graf 10), dále HDP v pokrizovém období v porovnání s krizovým kleslo nejvýznamněji ve Splitu, Záhřebu, Seville, Zaragoze, La Coruně, Neapoli, Mariboru, Lublani, Budapešti či Madridu. Porovnáme-li tento krátký výčet s grafem 3, zjistíme, že HDP v pokrizovém období klesalo v regionálních finančních centrech a nikoliv ve finančních centrech druhého řádu, ve kterých banky v období finanční krize zaznamenaly největší propady v jejich ziscích.

Graf 10: Relativní změna hrubého domácího produktu ve třiceti největších finančních centrech Evropy ve sledovaných obdobích [v %]

Pozn.: Finanční centra jsou seřazena dle objemu celkových aktiv v období 2005-2007. První období má hodnotu 100 %.

Zdroj: Eurostat (2015b), vlastní zpracování

Pro zjištění charakteru vztahu je i v tomto případě optimální vypočítat hodnotu Spearmanova korelačního koeficientu (viz Hendl 2004) mezi velikostí zisků bank ve finančním centru a velikostí jeho HDP v jednotlivých sledovaných obdobích. Jak již bylo zmíněno výše, z důvodu omezené datové základny mohou být analyzována pouze finanční centra Evropské unie, tzn. celkem 76 jednotek.

Hodnota korelačního koeficientu mezi ukazatelem zisk bank a velikost HDP vykazuje pozitivní závislost a statisticky signifikantní hodnotu (na 95% hladině významnosti) pouze v prvním analyzovaném období. V období finanční krize a po finanční krizi není již hodnota korelačního koeficientu signifikantní. Pokud stejným způsobem analyzujeme pouze třicet největších finančních center Evropské unie (dle objemu aktiv v období 2005-2007), není hodnota korelačního koeficientu signifikantní ani v prvním období. Ve výběru se totiž nacházejí i centra vymezená jako finanční centra druhého a třetího řádu. U jejich bank byl zaznamenán významný propad zisků v období finanční krize.

Na základě hodnot korelačních koeficientů lze konstatovat, že bankovní krize nevedla k bezprostřednímu poklesu HDP v analyzovaných finančních centrech Evropské unie.

6. Závěr

Tato diplomová práce představuje příspěvek k jedné z významných disciplín ekonomické geografie, a to k finanční geografii, které je v akademických kruzích dosud věnována spíše marginální pozornost, ačkoliv vliv finančního sektoru na ekonomickou výkonnost regionů a následný regionální rozvoj je klíčový.

Existuje množství prací zkoumající charakter hierarchie světových měst (zejména Taylor 2004, Taylor a kol. 2002, Beaverstock a kol. 1999, dále např. Friedmann 1986). O poznání méně je však prací, které se zaměřují na výzkum hierarchie finančních center (částečně Beaverstock a kol. 1999 a Taylor a kol. 2002, dále např. Poon 2003). Smith a Swain (2010) se pokusili charakterizovat vztah mezi mírou vlastnictví domácích bank zahraničními subjekty v zemích střední a východní Evropy a důsledky finanční krize v těchto zemích. Uzavírají, že forma integrace do ekonomických struktur v roli dlužníka a velká liberalizovanost a otevřenost těchto ekonomik je činí zranitelnějšími k dopadům finanční krize než je tomu u zemí západní Evropy.

Cílem diplomové práce bylo proto pokusit se analyzovat vývojovou dynamiku hierarchie finančních center v Evropě v období 2005-2012 a zkoumat, zda jsou dopady globální finanční krize na evropská finanční centra diferencovány dle jejich řádovostní úrovně.

V práci jsou za hlavního nositele řádovostní hierarchie finančních center považovány banky. Jako cenný zdroj dat posloužila databáze The Banker provozovaná prestižním mezinárodním finančním deníkem The Financial Times. Zdrojem dat o zaměstnanosti ve finančnictví a pojišťovnictví a velikosti HDP v jednotlivých regionech NUTS2 byla databáze Eurostat. Výsledky práce budou na následujících odstavcích prezentovány dle formulovaných výzkumných otázek.

1) Jaký charakter má hierarchie finančních center v Evropě?

Velikost celkových aktiv je jedním ze základních indikátorů velikost banky (Poloček a kol. 2006). Na základě diskontinuit ve velikosti celkových aktiv jednotlivých finančních center bylo možné identifikovat finanční centra prvního, druhého a třetího řádu, a to v prvních dvou analyzovaných obdobích. Mezi třetím a čtvrtým řádem sice existovala zřetelná diskontinuita, největší finanční centra definovaného čtvrtého řádu se však například v ukazateli zisk před zdaněním chovala jako centra vyššího řádu. Hranice mezi třetím a čtvrtým řádem finančních center je proto diskutabilní a odlišení dalších řádovostních úrovních dle celkových aktiv již není možné.

Byla také zjištěna významná skutečnost, že tyto řádovostní úrovně dle objemu celkových aktiv v pokrizovém období již - kromě hranice mezi prvním a druhým řádem -

definovat prakticky nelze (viz Poon 2003). Dominantním rysem vývoje hierarchie bankovních center během finanční krize byl rapidní vzrůst celkových aktiv dvou největších finančních center – Londýna a Paříže.

2) Je možné u center určité řádovostní úrovně bankovního sektoru identifikovat poborný vývoj ziskovosti bank?

Provedené analýzy prokázaly, že zisky bank finančních center se výrazně liší dle řádovostní úrovně těchto center. Největší pokles v ziscích bank byl zaznamenán u finančních center druhého řádu (Frankfurt n. M., Curych, Amsterdam, Brusel, Edinburg) a dále u Dublinu, Mnichova a německých regionálních finančních center. Zisky bank u dvou největších finančních center Evropy sice klesly, ale nedostaly se do záporných hodnot. Stabilně rostoucí zisky bank pak byly zjištěny u malých finančních center alpských zemí (St. Gallen, Bern Luzern, Bregenz), tranzitivních zemí (Praha, Varšava, Bratislava, Bělehrad) a dále např. v Istanbulu.

Důsledkem finanční krize je tedy upevnění výlučné pozice dvou největších finančních center Evropy a enormní propad zisků u finančních center druhého řádu (srov. Grote 2008, Zademach, Musil 2014). V tranzitivních zemích, ve kterých mají finanční centra regionální působnost, resp. působí jen na úrovni státu, tj. se jedná o centra. 4. řádu, byl vývoj diferenciovaný. Většina těchto regionálních finančních center upevnila svou pozici (Praha, Varšava, Bratislava, Sofie, Bělehrad, Split), např. v Pobaltí však došlo k významnému propadu zisků bank, pravděpodobně v důsledku prudkého ekonomického propadu během finanční krize (viz Blažek, Netrdová 2012).

V tranzitivních zemích středních Evropy zisky bank rostly v těch zemích, ve kterých majoritní část bankovních aktiv vlastní zahraniční subjekty (Smith, Swain 2010) a pravděpodobně se tak vzhledem k omezené míře své autonomie neúčastnily nákupu „toxických“ aktiv. Toto tvrzení potvrzuje případ Slovinska, kde jsou banky ze tří čtvrtin vlastněny domácími subjekty a jejich zisky ve všech sledovaných obdobích klesaly.

3) Je vývoj zisků bank ve finančních centrech určitého řádu doprovázen změnou zaměstnanosti ve finančním sektoru?

Vzhledem k dostupnosti dat pouze za druhé a třetí sledované období bylo možné pouze zjistit, jak se finanční centra co do zaměstnanosti byla schopna vyrovnat s důsledky finanční krize. Bylo zjištěno, že ziskovost bank finančního centra má vliv na změnu zaměstnanosti v odvětví s určitým časovým odstupem. Prokázána byla souvislost se změnou zisků ve druhém období a poklesem zaměstnanosti ve třetím období, tj. v období po finanční krizi.

V zaměstnanosti ve finančnictví a pojišťovnictví byl zaznamenán nárůst u dvou největších finančních center Evropy. U center druhého a třetího byl zaznamenán pokles

zaměstnanosti při porovnání třetího období s druhým, obdobný pokles zaměstnanosti nastal i u některých malých regionálních center.

4) Lze podobnou souvislost identifikovat i s vývojem ukazatele HDP těchto finančních center?

Na poslední výzkumnou otázku lze stručně odpovědět, že finanční krize nezpůsobila bezprostřední pokles HDP ve finančních centrech, resp. nebyla zjištěna souvislost mezi zisky bank a změnou HDP. To znamená, že pokud se finanční krize transformuje do globální ekonomické krize, vykazuje mnohem větší míru prostorové disperze a postihne s větší pravděpodobností i regiony nacházející se mimo ekonomické jádro Evropy (HDP ve třetím sledovaném období v porovnání s druhým kleslo například v Neapoli, Mariboru, Lublani, Budapešti či Zaragoze).

Vývoj na finančních trzích je ovlivňován mnoha nepředvídatelnými okolnostmi (Minsky 1986). Cílem této diplomové práce bylo vymezit skupiny finančních center a zjistit, jaké dopady na ně měla finanční krize – jeden z největších otřesů na finančním trhu za poslední dekády. Na základě výsledků provedených analýz můžeme konstatovat, že finanční krize znamenala zvýšení koncentrace bankovního sektoru a největší finanční centra upevnila v hierarchii svoji vedoucí pozici. Regionální centra (resp. centra 3. a zejména 4. řádu) svou pozici stabilizovala a v největší míře byla postižena centra vymezená jako finanční centra druhého řádu (srov. Zademach, Musil 2014, Grote 2008).

Tato diplomová práce představuje pouze dílčí sondu do velmi komplexní problematiky, kterou studuje finanční geografie a v návaznosti na tuto práci se proto nabízejí další výzkumná témata. Například by bylo velmi cenné provést detailnější výzkum vztahu mezi vlastnickými poměry v bankovním sektoru a důsledky finanční krize v jednotlivých zemích a zkoumat tyto skutečnosti i na podrobné úrovni vztahu mateřská a dceřiná banka. Tak by bylo možné identifikovat i jeden z pravděpodobně významných kanálů, kterými se finanční krize přelévá v rámci hierarchie finančních center. V té souvislosti by bylo také velmi zajímavé zjistit, zda došlo k proměně shluků finančních center vymezených Karremanem (2009), včetně případných změn v ovládnání těchto shluků.

6. Zdroje:

- BARTA, V., SINGER, M. (2006): The banking sector after 15 years of restructuring: Czech experience and lessons. *Bank for International Settlements*, č. 28, s. 203-212.
- BATHELT, H., MALMBERG, A., MASKELL, P. (2003): Clusters and knowledge. Local buzz, global pipelines and the process of knowledge creation. *Progress in Human Geography*, 28, č. 1, s. 35–56.
- BEAVERSTOCK, J.,V., SMITH, R. G., TAYLOR, P. J. (2000): World-City Network: A New Metageography? *Annals of the Association of American Geographers*, 90, č. 1, s. 123-134.
- BEAVERSTOCK, J.,V., SMITH, R. G., TAYLOR, P. J. (1999): A roster of world cities. *Cities*, 16, č. 6, s. 445-458.
- BEČICOVÁ, I. (2013): Finanční geografie – aplikace vybraných konceptů v podmínkách České republiky. *Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK, Praha*, 66 s.
- BLAŽEK, J., CSANK, P. (2015): Finanční trh. *Studijní materiály kurzu Lokální a regionální rozvoj, katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK (nepublikováno)*.
- BLAŽEK, J., NETRDOVÁ P. (2012): Regional unemployment impacts of the global financial crisis in the new member states of the EU in Central and Eastern Europe. *European Urban and Regional Studies*, 19, č. 1, s. 42-61.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011): *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Karolinum, Praha*, 342 s.
- BONIN, J., HASAN, I., WACHTEL, P. (2005): Privatization matters: Bank efficiency in transition countries. *Journal of Banking & Finance*, 29, č. 9, s. 2155-2178.
- BOSCHMA, R. (2005): Proximity and Innovation: A Critical Assesment. *Regional Studies*, 39, č. 1, s. 61-74.
- CASSIS, Y. (2010): *Capitals of Capital: The Rise and Fall of International Financial centres 1780-2009. Cambridge University Press, Cambridge*, 408 s.
- CASTELS, M. (2010): Globalisation, networking, urbanisation: reflections on the spatial dynamics of the information of the information age. *Urban Studies*, 47, č. 13, s. 2737-2745.
- CLARK, G. L., WÓJCIK, D. (2003): An Economic Geography of Global Finance: Ownership Concentration and Stock-Price Volatility in German Firms and Regions. *Annals of the Association of American Geographers*, 93, č. 4, s. 909-924.

CSANK, P. (2003): Finanční trh a regionální rozvoj: principy omezující pohyb kapitálu v prostoru. Magisterská práce. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK, Praha, 69 s.

ČNB (2016): Česká národní banka. Subjekty finančního trhu. [cit. 16.2.2016] Dostupné z: https://apl.cnb.cz/apljerrsdad/JERRS.WEB15.BASIC_LISTINGS_RESPONSE.

DEMIRGÜC-KUNT, A., DETRAGIACHE, E., GUPTA, P. (2006): Inside the crisis - An empirical analysis of banking systems in distress. *Journal of International Money and Finance*, 25, č. 5, s. 702-718.

DICKEN, P. (2011): *Global shift: mapping the changing contours of the world economy*. The Guilford Press, New York, 625 s.

DRAHOKOUPIL, J., MYANT, M.: (2010) Varieties of capitalism, varieties of vulnerabilities: Financial crisis and its impact on welfare states in Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States. *Historical Social Research*, 35, č. 2, s. 266-295.

ENGELEN, E. (2012): Multiple Financial Modernities. *International Financial Centres, Urban Boosters and the Internet as the Site of Negotiations*. *Regional Studies*, 47, č. 6, s. 850-867.

ENGELEN, E. (2007): "Amsterdamned"? The uncertain future of a financial centre. *Environment and Planning A*, 39, č. 6, s. 1306-1324.

ENGELEN, E., FAULCONBRIDGE, J. (2009): Introduction: Financial geographies – the credit crisis as an opportunity to catch economic geography's next boat. *Journal of Economic Geography*, 9, č. 5, s. 587–95.

ENGELEN, E., GROTE, M. H. (2009): Stock exchange virtualization and the decline of second-tier financial centres – the cases of Amsterdam and Frankfurt. *Journal of Economic Geography*, 9, č. 5, s. 679-696.

ENGLUND, P. (1999): The Swedish banking crisis: Roots and consequences. *Oxford Review of Economic Policy*, 15, č. 3, s. 80-97.

FAULCONBRIDGE, J. R., ENGELEN, M., HOYLER, M. BEAVERSTOCK, J. (2007): Analysing the Changing Landscape of European Financial Centres: The role of Financial Products and the case of Amsterdam. *Growth and Change*, 38, č. 2, s. 279-303.

FRIEDMANN, J. (1986): The World city hypothesis. *Development and Change*, 17, č. 1, s. 69-83.

GFCI (2016): Global financial center index. Definice ukazatele. [online]. [cit. 22.5.2016]. Dostupné z: <http://www.longfinance.net/global-financial-centre-index-19/973-global-financial-centres-index-19-march-2016.html>

- GROTE, M. H. (2008): Foreign banks attraction to the financial centre Frankfurt – an inverted 'U'-shaped relationship. *Journal of Economic Geography*, 8, č. 2, s. 239-258.
- GROTE, M. H. (2007): Mobile Marketplaces—Consequences of the Changing Governance of European Stock Exchanges. *Growth and Change*, 38, č. 2, s. 260–278.
- HAMPL, M. (2012): Hierarchické organizace v realitě: pojetí, poznávací a praktický smysl studia. *Geografie*, 117, č. 3, str. 253-265.
- HAMPL, M. (2002): Regionální organizace společnosti: principy a problémy studia. *Geografie*, 107, č. 4, str. 333-348.
- HENDL, J. (2004): Přehled statistických metod zpracování dat. Portál, Praha, 584 s.
- HOLLÓ, D., NAGY, M. (2006): Bank efficiency in the enlarged European Union, *Bank for International Settlements*, 1, č. 28, s.217-235.
- JOHNSON, J. (2008): Two-Track Diffusion and Central Bank Embeddedness. In Orenstein M. A., Bloom, S., Lindstrom, N. (eds): *Transnational Actors in Central and East European Transitions*. University of Pittsburgh Press, Pittsburgh, s. 77–97.
- JONES, A. (2012): *Globalization: Key thinkers*. Politi Press, Cambridge, 263 s.
- JONES, A., CLARK, J., CAMERON, A. (2010): The global economic crisis and the cohesion of Europe. *Euroasian Geography and Economics*, 51, č. 1, s. 35-51.
- KAMINSKY, G. L., REINHART, C. M. (1999): The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance-Of-Payments Problems. *The American Economic Review*, 89, č. 3, s. 473-500.
- KARREMAN, B. (2009): Financial geographies and emerging markets in Europe. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 100, č. 2, s. 260-266.
- KLAGGE, B., MARTIN, R. (2005): Decentralized versus centralized financial systems: is there a case for local capital markets? *Journal of Economic Geography*, 5, č. 4, s. 387-421.
- KLOMP, J. (2010): Causes of banking crises revisited. *The North American Journal of Economics and Finance*, 21, č. 1, s. 72-87.
- KRUGMANN P. R. (1994): Competitiveness: A Dangerous Obsession. *Foreign Affairs*, 73, č. 2, s. 28-44.
- MENZEL, M. P., FORNAHL, D. (2009): Cluster life cycles – dimensions and rationales of cluster evolution. *Industrial and Corporate change*, 19, č. 1., s. 205 – 238.
- MINSKY, H. P. (1986): *Stabilizing an Unstable Economy*. Yale University press, New Haven, 353 s.

- MUSIL, R. (2009): Global capital control and city hierarchies- an attempt to reposition Vienna in a world city network. *Cities*, 26, č. 5, s. 255-265.
- PAVLÁT, V. (2013): Globální finanční trhy. Vysoká škola finanční a správní, Praha, 216 s.
- POLOUČEK, P. a kol. (2006): Bankovníctví. C.H. Beck, Praha, 716 s.
- POON, J. P. H. (2003): Hierarchical tendencies of capital markets among international financial centers. *Growth and Change*, 34, č. 2, s. 135-156.
- PORTER M. E. (2003): The economic performance of the regions. *Regional Studies*, 37, č. 7/8, s. 549 – 578.
- QUINTYN, M., TAYLOR, M. (2003). Managing systemic banking crises. IMF Occasion Paper 224. Washington DC.
- REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J. a kol. (2012): Peněžní ekonomie. 5. vydání. Management press, Praha, 423 s.
- SASSEN, S. (1991): The global city. Princeton University Press, New Jersey, 480 s.
- SASSEN, S. (1999): Global financial centres. *Foreign Affairs*, 78, č. 1, s. 75-87.
- SERWA, D. (2010): Larger crises cost more – Impact of banking sector instability on output growth. *Journal of International Money and Finance*, 29, č. 8, s. 1463-1481.
- SHILLER, R. (2008): The Subprime Solution: How Today's Global Financial Crisis Happened and What to Do about It. Princeton University Press, New Jersey. 208 s.
- SMITH, A., SWAIN, A. (2010): The global economic crisis, Eastern Europe, and the former Soviet Union: models of development and the contradictions of internationalization. *Euroasian Geography and Economics*, 51, č. 1, s. 1-34.
- TAYLOR, P.,J. (2005): New political geographies – Global civil society and global governance through world city network. *Political geography*, 24, č. 6, s. 703-730.
- TAYLOR, P.,J.: (2004): World city network. A global urban analysis. Routledge, London, 241 s.
- TAYLOR, P.J. (2001): Specification of the world city network. *Geographical analysis*, 33, č. 2, s. 181 – 194.
- TAYLOR, P.,J. (1997): Hierarchical tendencies amongst world cities – a global research proposal. *Cities*, 14, č. 6, s. 323-332.
- TAYLOR, P.,J., HOYLER, M. (2000): The spatial order of European Cities under Conditions of Contemporary Globalisation. *Tijdschrift voor Economischen Sociale Geografie*, 91, č. 2, s. 176-189.

- TAYLOR, P.J., WALKER, D.R.F., CATALANO, G., HOYLER, M. (2002): Diversity and power in the world city network, *Cities*, 19, č. 4, s. 231-241.
- TAYLOR, P.J., WALKER, D.R.F. (2001): World Cities: A First Multivariate Analysis of their Service Complexes. *Urban Studies*, 38 č. 1, s. 23-47.
- WEILL, L. (2003): Banking efficiency in transition economies. The role of foreign ownership. *Economies of Transition*, 11, č. 3, s. 569-592.
- WÓJCIK, D. (2013): The Dark Side of the NY-LON: Financial Centres and the Global Financial Crisis. *Urban Studies*, 50, č. 13, s. 2736-2752.
- WÓJCIK, D. (2009): Financial centre bias in primary equity markets. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, 2, č. 1, s. 193-209.
- WÓJCIK, D.: (2007): Geography and the Future of Stock Exchanges: Between Real and Virtual Space. *Growth and Change*, 38, č. 2, s. 200–223.
- WÓJCIK, D. (2002): The Länder are the building blocks of the German capital market. *Regional Studies*, 36, č. 8, s. 877–895.
- ZADEMACH, H. M.; MUSIL, R. (2014): Global integration along historic pathways: Vienna and Munich in the changing financial geography of Europe. *European Urban and Regional Studies*, 21, č. 4, s. 463-483.

Zdroje dat

Banker (2014): The Banker Database. Data zakoupena v rámci řešení grantového úkolu.

Eurostat (2015a): Zaměstnanost ve finančním sektoru. [5. 2. 2015]. [online]. Dostupné z <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/setupModifyTableLayout.do>.

Eurostat (2015b): HDP v regionech NUTS 2. [5. 2. 2015]. [online]. Dostupné z <http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitModifiedQuery.do>.

Přílohy

Příloha 1: 50 největších evropských bank podle objemu aktiv v roce 2012

pořadí	název banky	sídlo banky	objem aktiv [mil. \$]	podíl z celku [%]
1.	HSBC Holdings	Velká Británie	2 692 538	5,47
2.	Deutsche Bank	Německo	2 654 788	5,39
3.	Credit Agricole	Francie	2 649 277	5,38
4.	BNP Paribas	Francie	2 516 214	5,11
5.	Barclays	Velká Británie	2 350 664	4,77
6.	Royal Bank of Scotland	Velká Británie	2 069 866	4,20
7.	Banco Santander	Španělsko	1 674 971	3,40
8.	Societe Generale	Francie	1 649 995	3,35
9.	Lloyds Banking Group	Velká Británie	1 458 284	2,96
10.	UBS	Švýcarsko	1 373 208	2,79
11.	UniCredit	Itálie	1 222 727	2,48
12.	ING Bank	Nizozemsko	1 102 992	2,24
13.	Credit Suisse Group	Švýcarsko	1 007 939	2,05
14.	Rabobank Group	Nizozemsko	992 625	2,02
15.	Nordea Group	Švédsko	893 694	1,81
16.	Intesa Sanpaolo	Itálie	888 485	1,80
17.	Credit Mutuel	Francie	851 208	1,73
18.	Banco Bilbao Vizcaya Argentaria	Španělsko	841 405	1,71
19.	Commerzbank	Německo	838 889	1,70
20.	Standard Chartered	Velká Británie	636 518	1,29
21.	Danske Bank	Dánsko	615 865	1,25
22.	Deutsche Zentral-Genossenschaftsbank	Německo	537 251	1,09
23.	ABN AMRO Group	Nizozemsko	520 322	1,06
24.	Sberbank	Rusko	497 066	1,01
25.	Dexia	Belgie	471 253	0,96
26.	Santander UK	Velká Británie	462 215	0,94
27.	HypoVereinsbank	Německo	459 499	0,93
28.	Caixabank	Španělsko	459 491	0,93
29.	Nordea Bank Finland	Finsko	451 117	0,92
30.	Landesbank Baden Wurttemberg (LBBW)	Německo	443 702	0,90
31.	DNB Group	Norsko	406 615	0,83
32.	Bayerische Landesbank	Německo	378 394	0,77
33.	Skandinaviska Enskilda Banken Group (SEB Group)	Švédsko	377 165	0,77
34.	Svenska Handelsbanken	Švédsko	367 080	0,75
35.	BNP Paribas Fortis	Belgie	359 174	0,73
36.	KBC Group	Belgie	338 900	0,69
37.	Norddeutsche Landesbank (NORD LB)	Německo	297 559	0,60
38.	HSBC Bank France	Francie	297 108	0,60

pořadí	název banky	sídlo banky	objem aktiv [mil. \$]	podíl z celku [%]
39.	Banca Monte dei Paschi di Siena	Itálie	288 763	0,59
40.	Swedbank	Švédsko	283 926	0,58
41.	Erste Group	Rakousko	282 090	0,57
42.	Bank Austria	Rakousko	273 873	0,56
43.	Helaba Landesbank Hessen-Thuringen Girozentrale	Německo	262 930	0,53
44.	Nykredit	Dánsko	253 297	0,51
45.	VTB Bank	Rusko	244 154	0,50
46.	Hypo Real Estate Holding	Německo	222 925	0,45
47.	ING Bank Belgium	Belgie	221 887	0,45
48.	Banco de Sabadell	Španělsko	213 123	0,43
49.	Banco Popular	Španělsko	207 939	0,42
50.	Bank of Ireland	Irsko	195 443	0,40
106.	Česká Spořitelna	Česko	48 302	0,10
116.	Komerční banka	Česko	41 293	0,08
205.	Raiffeisenbank Czech Republic	Česko	10 371	0,02
278.	PPF banka	Česko	4 044	0,01

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Příloha 2: Vývoj objemu aktiv bank v evropských finančních centrech

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mld. \$]	období 2008-2009 [mld. \$]	období 2010-2012 [mld. \$]
1.	Paříž	100	134	130	5928,0	7959,1	7708,8
2.	Londýn	100	136	144	5239,7	7104,3	7552,6
3.	Frankfurt n. M.	100	130	124	3731,2	4838,1	4628,2
4.	Curych	100	92	90	3075,6	2842,7	2756,3
5.	Amsterdam	100	103	74	2501,4	2576,9	1862,4
6.	Brusel	100	99	71	2376,0	2353,0	1680,3
7.	Edinburg	100	137	97	2285,4	3125,3	2224,8
8.	Mnichov	100	116	85	1481,8	1720,6	1256,1
9.	Milán	100	121	109	1416,0	1710,6	1550,5
10.	Madrid	100	135	145	1255,6	1700,5	1824,4
11.	Stockholm	100	127	151	1215,3	1547,9	1831,9
12.	Dublin	100	111	73	854,1	947,9	619,3
13.	Kodaň	100	128	121	827,5	1055,6	1001,0
14.	Utrecht	100	119	130	723,2	863,8	937,2
15.	Vídeň	100	113	102	629,7	712,2	644,7
16.	Bilbao	100	131	135	604,8	793,5	814,4
17.	Stuttgart	100	108	85	567,5	611,7	481,9
18.	Turín	100	171	166	537,2	919,7	891,5
19.	Barcelona	100	127	144	458,0	583,1	659,9
20.	Lisabon	100	131	123	364,8	476,3	450,1

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mld. \$]	období 2008-2009 [mld. \$]	období 2010-2012 [mld. \$]
21.	Atény	100	150	138	326,5	490,8	449,8
22.	Hamburg	100	109	79	311,6	339,5	246,8
23.	Moskva	100	171	249	296,2	506,6	738,5
24.	Oslo	100	135	164	281,2	381,0	462,4
25.	Helsinky	100	164	220	265,8	436,6	585,8
26.	Hannover	100	130	113	263,8	341,9	299,2
27.	Lucemburk	100	105	89	249,2	262,8	222,6
28.	Düsseldorf	100	108	93	247,4	267,7	229,9
29.	Istanbul	100	139	187	230,4	319,4	431,2
30.	Florencie	100	147	147	222,4	327,0	327,1
31.	Berlín	100	108	89	188,8	204,8	167,2
32.	Rotterdam	100	129	156	168,5	217,3	262,4
33.	Benátky	100	155	169	165,6	256,0	279,3
34.	Geneve	100	144	103	148,9	213,8	153,4
35.	St. Gallen	100	135	173	140,6	189,3	242,8
36.	Boloňa	100	130	128	115,0	149,3	147,3
37.	Varšava	100	147	157	108,6	160,1	170,3
38.	Budapešť	100	143	119	90,5	129,7	107,9
39.	Praha	100	134	140	72,0	96,6	100,7
40.	Petrohrad	100	202	328	60,6	122,6	198,6
41.	La Coruna	100	116	153	56,6	65,8	86,3
42.	Ankara	100	135	164	56,3	76,0	92,2
43.	Glasgow	100	130	129	55,3	71,9	71,3
44.	Linz	100	149	153	50,0	74,3	76,3
45.	Zaragoza	100	127	119	49,6	62,9	59,2
46.	Klagenfurt	100	141	115	48,5	68,5	55,8
47.	Porto	100	135	123	47,4	64,1	58,5
48.	Nikosia	100	147	136	44,1	64,9	59,9
49.	Bern	100	139	180	43,5	60,5	78,2
50.	Záhřeb	100	133	128	38,8	51,5	49,7
51.	Seville	100	126	133	37,4	47,0	49,7
52.	Basilej	100	137	175	37,0	50,6	64,7
53.	Bratislava	100	184	170	34,4	63,4	58,4
54.	Reykjavík	100	16	18	34,1	5,6	6,3
55.	Janov	100	144	175	33,6	48,4	58,9
56.	Lublaň	100	141	116	33,4	47,0	38,9
57.	Brentwood	100	87	62	33,3	28,9	20,6
58.	Tallin	100	126	70	32,3	40,8	22,5
59.	Innsbruck	100	126	114	31,7	39,8	36,0
60.	Aarhus	100	142	143	31,0	44,0	44,3
61.	Braunschweig	100	163	164	29,4	47,9	48,2
62.	Vaduz	100	154	176	29,0	44,7	50,9
63.	Den Bosch	100	115	96	26,0	29,7	24,9
64.	Sofie	100	173	179	22,1	38,2	39,5

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mld. \$]	období 2008-2009 [mld. \$]	období 2010-2012 [mld. \$]
65.	Odense	100	144	129	21,8	31,4	28,2
66.	Bukurešť	100	141	136	21,6	30,6	29,5
67.	Ancona	100	126	135	21,6	27,3	29,1
68.	Lucern	100	131	165	20,4	26,6	33,5
69.	Bergen	100	136	177	20,0	27,2	35,5
70.	Valletta	100	122	111	19,6	23,9	21,9
71.	Lugano	100	170	217	19,4	33,0	42,1
72.	Stavanger	100	132	151	18,6	24,5	28,1
73.	Katowice	100	131	130	17,0	22,3	22,1
74.	Kyjev	100	140	153	16,8	23,5	25,6
75.	Graz	100	86	121	15,6	13,4	18,9
76.	Gdaňsk	100	59	76	15,1	8,8	11,5
77.	Vratislav	100	155	150	14,8	22,9	22,1
78.	Palma de Mallorca	100	125	125	14,1	17,6	17,7
79.	Riga	100	135	111	14,1	19,0	15,6
80.	Bregenz	100	138	136	13,7	18,8	18,6
81.	Novosibirsk	100	134	137	12,3	16,6	16,9
82.	Split	100	134	139	11,3	15,2	15,8
83.	Aalborg	100	128	127	11,2	14,4	14,3
84.	Andorra la Vella	100	128	104	9,9	12,6	10,2
85.	Tromso	100	113	136	9,1	10,2	12,4
86.	Karlsruhe	100	120	116	8,4	10,1	9,8
87.	Bolzano	100	137	137	8,4	11,4	11,4
88.	Minsk	100	234	258	8,0	18,8	20,7
89.	Bělehrad	100	157	167	7,8	12,2	13,1
90.	Dnitropetrovsk	100	144	234	7,5	10,8	17,6
91.	Maribor	100	139	124	7,1	9,9	8,9
92.	Salzburg	100	170	159	6,5	11,1	10,4
93.	Hamar	100	115	129	5,8	6,6	7,4
94.	Kazaň	100	165	205	4,5	7,3	9,1
95.	Sarajevo	100	142	125	4,3	6,0	5,3
96.	Vilnius	100	165	141	3,8	6,3	5,3
97.	Cluj-Napoca	100	180	221	3,5	6,4	7,8
98.	Mariehamn	100	141	150	3,1	4,4	4,6
99.	Neapol	100	111	108	2,9	3,2	3,2
100.	Skopje	100	152	169	2,9	4,5	4,9
101.	Tirane	100	118	134	2,8	3,3	3,7
102.	Baku	100	229	297	2,6	6,0	7,8
103.	Landshut	100	122	153	1,7	2,1	2,6
104.	Tbilisi	100	184	295	1,6	2,9	4,7
105.	Tórshavn	100	140	206	1,4	1,9	2,9
106.	Varna	100	212	238	1,0	2,1	2,3
107.	Kišiněv	100	182	223	1,0	1,7	2,1

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mld. \$]	období 2008-2009 [mld. \$]	období 2010-2012 [mld. \$]
108.	Niš	100	185	223	0,8	1,5	1,8
109.	Zápороží	100	87	79	0,6	0,5	0,4
110.	Jerevan	100	165	211	0,5	0,9	1,1
111.	Novi Sad	100	173	124	0,4	0,7	0,5

Pozn.: Řazeno sestupně dle objemu celkových aktiv finančních center v období 2005-2007.

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování

Příloha 3: Zisky bank evropských finančních center

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mil. \$]	období 2008-2009 [mil. \$]	období 2010-2012 [mil. \$]
1.	Paříž	100	58	73	39269	22711	28798
2.	Londýn	100	65	72	48093	31311	34724
3.	Frankfurt n. M.	100	-22	55	15642	-3436	8645
4.	Curych	100	-66	50	18669	-12291	9335
5.	Amsterdam	100	-141	59	11689	-16455	6887
6.	Brusel	100	-126	-12	15701	-19832	-1876
7.	Edinburg	100	-167	-21	17178	-28757	-3628
8.	Mnichov	100	-246	73	4238	-10413	3096
9.	Milán	100	55	-26	13215	7208	-3415
10.	Madrid	100	126	65	14484	18299	9359
11.	Stockholm	100	71	103	11099	7889	11438
12.	Dublín	100	-50	-158	6857	-3451	-10839
13.	Kodaň	100	23	42	5126	1154	2150
14.	Utrecht	100	103	102	3741	3861	3824
15.	Vídeň	100	35	36	5592	1967	2018
16.	Bilbao	100	94	56	9711	9082	5412
17.	Stuttgart	100	-254	12	1042	-2648	122
18.	Turín	100	50	-14	7082	3569	-1014
19.	Barcelona	100	55	-85	5501	3029	-4684
20.	Lisabon	100	81	-9	3863	3122	-336
21.	Atény	100	81	-377	4860	3933	-18317
22.	Hamburg	100	-225	5	1120	-2524	57
23.	Moskva	100	55	199	9272	5066	18486
24.	Oslo	100	94	149	2752	2585	4090
25.	Helsinky	100	92	88	3064	2825	2686
26.	Hannover	100	-7	65	698	-48	453
27.	Lucemburk	100	59	96	1843	1082	1761
28.	Düsseldorf	100	-147	-2	799	-1173	-19
29.	Istanbul	100	131	190	5814	7618	11040
30.	Florence	100	9	-181	1735	151	-3138
31.	Berlín	100	42	36	581	243	210

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mil. \$]	období 2008-2009 [mil. \$]	období 2010-2012 [mil. \$]
32.	Rotterdam	100	86	122	513	442	625
33.	Benátky	100	11	-50	2353	257	-1186
34.	Geneve	100	83	20	2348	1940	474
35.	St. Gallen	100	105	126	1098	1154	1382
36.	Boloňa	100	52	36	1618	841	579
37.	Varšava	100	112	131	2622	2936	3435
38.	Budapešť	100	108	12	1951	2110	225
39.	Praha	100	125	137	1362	1701	1862
40.	Petrohrad	100	-58	248	1309	-758	3240
41.	La Coruna	100	37	-687	517	191	-3551
42.	Ankara	100	110	100	2174	2381	2181
43.	Glasgow	100	53	-43	673	353	-291
44.	Linz	100	118	151	399	470	604
45.	Zaragoza	100	89	-62	433	386	-269
46.	Klagenfurt	100	-644	-165	197	-1269	-326
47.	Porto	100	61	22	514	312	114
48.	Nikosia	100	111	-227	631	703	-1436
49.	Bern	100	135	144	345	466	496
50.	Záhřeb	100	108	99	637	691	632
51.	Seville	100	78	-49	515	402	-255
52.	Basilej	100	97	121	353	342	429
53.	Bratislava	100	132	164	556	732	911
54.	Reykjavík	100	24	37	522	126	193
55.	Janov	100	119	23	372	440	85
56.	Lublaň	100	42	-108	408	171	-439
57.	Brentwood	100	66	46	603	399	277
58.	Tallin	100	-64	63	658	-420	413
59.	Innsbruck	100	70	52	143	100	74
60.	Aarhus	100	42	34	431	180	145
61.	Braunschweig	100	98	132	509	499	672
62.	Vaduz	100	86	67	399	343	267
63.	Den Bosch	100	-4	-6	288	-11	-18
64.	Sofie	100	143	76	490	702	372
65.	Odense	100	47	15	386	182	57
66.	Bukurešť	100	150	-2	430	643	-8
67.	Ancona	100	112	-65	223	250	-146
68.	Lucern	100	144	170	114	164	194
69.	Bergen	100	70	133	246	171	326
70.	Valletta	100	108	115	308	332	353
71.	Lugano	100	103	84	256	264	216
72.	Stavanger	100	73	125	238	175	297
73.	Katowice	100	85	118	263	225	310
74.	Kyjev	100	-129	-56	316	-406	-177
75.	Graz	100	68	301	75	51	227

pořadí	finanční centrum	období 2005-2007 [%]	2008-09/ 2005-07 [%]	2010-12/ 2005-07 [%]	období 2005-2007 [mil. \$]	období 2008-2009 [mil. \$]	období 2010-2012 [mil. \$]
76.	Gdaňsk	100	6	14	358	23	51
77.	Vratislav	100	86	109	498	429	543
78.	Palma de Mallorca	100	51	19	864	439	166
79.	Riga	100	-135	51	321	-432	163
80.	Bregenz	100	133	193	69	92	133
81.	Novosibirsk	100	26	-4	256	66	-11
82.	Split	100	158	106	166	263	176
83.	Aalborg	100	22	32	178	40	57
84.	Andorra la Vella	100	65	62	277	178	172
85.	Tromso	100	94	99	143	135	141
86.	Karlsruhe	100	23	55	65	15	36
87.	Bolzano	100	61	45	79	48	35
88.	Minsk	100	92	33	160	148	53
89.	Bělehrad	100	205	214	131	268	280
90.	Dnitropetrovsk	100	128	97	195	250	190
91.	Maribor	100	93	-187	75	70	-140
92.	Salzburg	100	95	99	36	34	36
93.	Hamar	100	71	123	86	61	106
94.	Kazaň	100	47	14	91	42	12
95.	Sarajevo	100	39	-13	39	15	-5
96.	Vilnius	100	-177	11	44	-77	5
97.	Cluj-Napoca	100	182	158	56	102	89
98.	Mariehamn	100	117	9	31	36	3
99.	Neapol	100	61	81	29	17	23
100.	Skopje	100	81	95	53	43	50
101.	Tirana	100	108	115	51	55	59
102.	Baku	100	153	10	83	126	8
103.	Landshut	100	74	84	13	9	11
104.	Tbilisi	100	-100	304	50	-51	153
105.	Tórshavn	100	101	107	32	32	34
106.	Varna	100	199	129	26	52	34
107.	Kišiněv	100	120	123	38	46	47
108.	Niš	100	140	82	67	94	55
109.	Zápороží	100	83	14	13	11	2
110.	Jerevan	100	118	158	25	29	39
111.	Novi Sad	100	-93	-112	19	-18	-22

Pozn.: Řazeno sestupně dle objemu celkových aktiv finančních center v období 2005-2007.

Zdroj: Banker (2014), vlastní zpracování